

MAANDBLAD

SEPTEMBER 2009

VERSCHIJNT NIET IN JULI EN AUGUSTUS

Estaminet "Het Zeepaard" in de Brabantstraat nr. 8 (gedateerd June 1881)

DE PLATE

V.U. Jean Pierre Falise, Hendrik Serruyslaan 78/19 - 8400 Oostende

Historiek van het Oostends Marionnettentheater

Kallemoeie

DE PLATE

TIJDSCHRIFT VAN DE KONINKLIJKE HEEM- EN GESCHIEDKUNDIGE KRING
"DE PLATE" (V.Z.W.) - OOSTENDE.

Prijs Cultuurraad Oostende 1996.

Vormings- en ontwikkelingsorganisatie en Permanente Vorming.

Aangesloten bij de CULTUURRAAD OOSTENDE en HEEMKUNDE WEST-VLAANDEREN.

Statuten gepubliceerd in de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad dd. 1-2 mei 1959, nr. 1931 en de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 16 juni 2004.

Alle medewerkers zijn verantwoordelijk voor de door hen getekende bijdragen en weerspiegelen niet noodzakelijk de opinie van de Kring.

Tekstovernamen toegelaten na akkoord van auteur en mits vermelding van oorsprong.

Ingezonden stukken mogen nog NIET gepubliceerd zijn.

De auteurs worden er attent op gemaakt dat bij elke bijdrage een bronvermelding hoort.

JAARGANG 37

NUMMER 7-9

MAAND juli-augustus-september 2009

Prijs per los nummer: € 1,50

IN DIT NUMMER

blz. 164:**Dr. G. DANIËLS**: Geschiedenis van het Leopoldpark.

blz. 169:**P. VANSLAMBROUCK**: Een stukje strand van Oostende op het graf van Henri Storck.

blz. 170:**R. JANSOONE**: Het voorspel tot het Beleg van Oostende (deel 5).

blz. 175:**R. TIMMERMANS**: Betreffende de Square.

blz. 180:**I. VAN HYFTE**: Ex.libris: "over vrijbijters en quaetdoenders" een boek over terreur op het Vlaamse platteland, eind 16^e eeuw.

blz. 182:**R. WEISE**: De Vuurtorenwijk in de Ite Wereldoorlog (deel 1).

KONINKLIJKE HEEM- EN GESCHIEDKUNDIGE KRING DE PLATE

Correspondentieadres : Heemkring De Plate, Langestraat 69, 8400 Oostende.

Verantwoordelijke uitgever: . Jean Pierre FALISE, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende.

Hoofdredacteur: Jean Pierre FALISE, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende.

Rekeningen : 380-0096662-24

750-9109554-54

000-0788241-19

Het Bestuur

Erevoorzitters:

August VAN ISEGHEM, Ijzerstraat 1, 8400 Oostende.

Omer VILAIN, Rogierlaan 38/11, 8400 Oostende.

Voorzitter:

Jean Pierre FALISE, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende, tel. 059708815.

E-mail: falise.jp@scarlet.be

Ondervoorzitter:

Walter MAJOR, Kastanjelaan 52, 8400 Oostende, tel. 059707131.

Secretaris:

Nadia STUBBE, Blauwvoetstraat 7, 8400 Oostende, tel. 059800289.

E-mail: plate.oostende@telenet.be

Penningmeester:

Simone MAES, Hendrik Serruyslaan 78/19, 8400 Oostende.

Leden:

Ferdinand GEVAERT, Duinenstraat 40, 8450 Bredene.

August GOETHAELS, Stockholmstraat 21/10, 8400 Oostende.

Freddy HUBRECHTSEN, Gerststraat 35A, 8400 Oostende.

Valère PRINZIE, Euphrosina Beernaertstraat 48, 8400 Oostende.

Guy SERVAES: Plantenstraat 82, 8400 Oostende

Emile SMISSAERT, Hendrik Serruyslaan 4/9, 8400 Oostende.

Gilbert VERMEERSCH, Blauw Kasteelstraat 98/2, 8400 Oostende.

Koen VERWAERDE, A. Chocqueelstraat 1, 8400 Oostende.

Schreven in dit nummer:

Dr. Gerard DANIËLS: Muscarstraat 25, 8400 Oostende.

Patrick VANSLAMBROUCK: Fortuinstraat 6, 8400 Oostende.

Roger JANSOONE: Eikenlaan 12, 8480 Ichtegem.

Roger TIMMERMANS: Sint-Sebastiaanstraat 24, 8400 Oostende.

Ivan VAN HYFTE: Kastanjelaan 58, 8400 Oostende.

Rudolf WEISE: Voorhavenlaan 1/14, 8400 Oostende.

SEPTEMBER ACTIVITEIT

De Koninklijke Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate heeft de eer en het genoegen zijn leden uit te nodigen tot de volgende activiteit :

Donderdag 24 september om 20.00 uur

In de conferentiezaal van de V.V.F., Dr. L. Colensstraat 6, 8400 Oostende

**Onderwerp: HISTORIEK VAN HET OOSTENDS MARIONETTEN THEATER
KALLEMOEIE.**

Spreker : dhr **Jan HOSTYN**

De oprichting van Kallemoeie gaat terug tot 1928 en valt uiteen in vier generaties. Het Marionettentheater werd opgericht door vijf leden van de Katholieke Vlaamse Burgerbond met als initiatiefnemers de Atheneumleerkrachten Armand Felix en Edmond Debrauwer.

De eerste vertoning met "Smidje Smee" had plaats op kerstdag 1928.

Kallemoeie speelde met een jaarlijks vernieuwd programma in gans de provincie en ook in Gent, Leuven, Mechelen, Brussel en zelfs Frans-Vlaanderen en Nederland.

Tijdens de oorlogsjaren was het onmogelijk het gezelschap bijeen te houden. Kallemoeie geraakte in de vergetelheid.

In 1954 slaagden Gerard Vermeylen en Jerome Hostyn erin Kallemoeie te recupereren vanonder het oorlogspuin en nieuw leven in te blazen. De hergeboorte was van korte duur, want drie jaar later zette het theater opnieuw alle activiteiten stop.

In 1972 was er een nieuwe aanpak met twaalf vaste medewerkers en 150 originele marionetten en in 1978 kon het gouden jubileum gevierd worden.

In 1986 verdween Kallemoeie in de catacomben van het Westerkwartier, de kelders van de H. Hartkerk .

Op vraag van de handelaarsbond van de A. Buylstraat werden enkele maanden geleden een aantal marionetten uitgeleend voor in de etalages en een 40-tal grote foto's gemaakt door Kim Vlaeminck tentoongesteld.

Laatste optreden was o.a. Poppen aan zee, Buyl Art, tijdens de Paulusfeesten was er een workshop "spelen met marionetten" en eind verleden maand de deelname aan "Fin de saison".

Dit Oostends Marionetten theater zal via een power point presentatie door dhr. Jan Hostyn die nu met Walter Hostyn de "touwtjes" in handen heeft voorgesteld worden. Het spreekt vanzelf dat ook heel wat marionetten meekomen om zich van dichtbij te laten bewonderen.

En zoals altijd is de toegang tot deze Plate voorstelling gratis voor de leden en de niet leden zijn ook steeds welkom en hoeven ook niet te betalen.

GESCHIEDENIS VAN HET LEOPOLDPARK.

door **Dr. Gerard DANIËLS**

Oorspronkelijk kende Oostende een klein park, La plaine St. S2bastien geheten, op de plaats waar nu het Leopoldpark gelegen is. Eigenlijk was het een groot grasperk met enkele bomen waar vooral de jeugd kwam spelen en huismoeders hun wasgoed te drogen legden. De stad zelf was nog omgeven door stadsmuren die naar het oosten toe opgetrokken waren ongeveer waar nu het staketsel loopt, ten zuiden waar nu het Mercatordok en het stadhuis zich bevinden en ten westen ter hoogte ongeveer van het gerechtsgebouw naar het huidige postgebouw toe. Daar was ten andere de Westpoort gelegen die toegang verleende tot de stad. Het gebied buiten de westmuur was militair en dus verboden terrein.

POLITIEREGLEMENT;

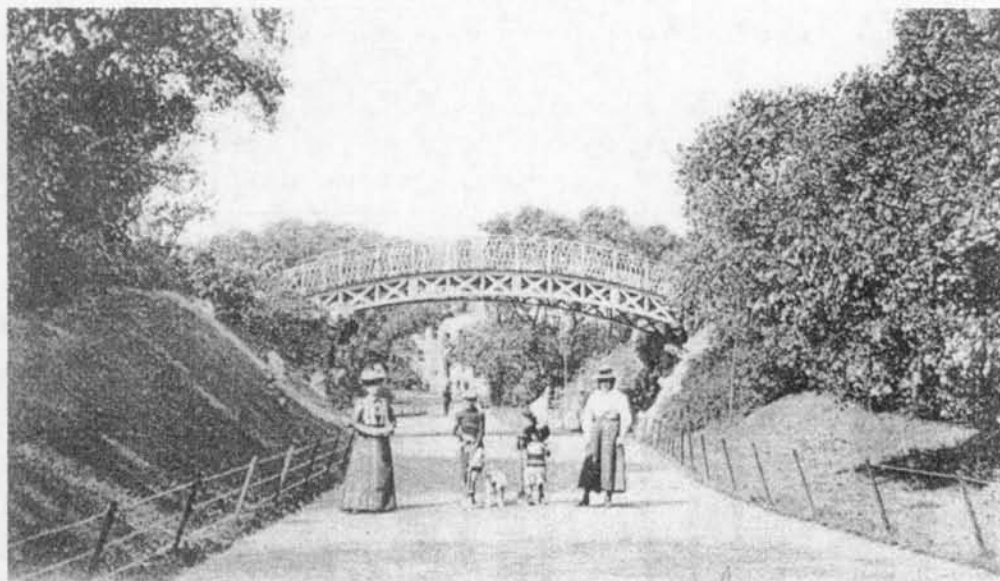
Bij het opkomen van het toerisme rond 1850 ontstond de behoefte naar een wandel-parkgebied waar ook bezoekers zich konden ontspannen. Na diverse heroïsche discussies verkreeg het Stadsbestuur in 1860 de toelating dit militair gebied over te nemen met de bedoeling er een stadspark te creëren. Dit werd verwezenlijkt in 1861 en toegankelijk gesteld, met bijhorend politiereglement vanaf 1862. Het besloeg nog een beperkte oppervlakte, met rotstuint, grasvelden en bomen. In het begin was toegangsgeld vereist: 1,5 fr per persoon of 5 fr per familie voor Oostendenaars terwijl de vreemde gasten gratis toegang kregen. Deze discriminerende toegangsprijs voor eigen ingezetenen zorgde voor heel wat heibel zodat de Stad besloot die maar snel af te schaffen. Elke avond werd het park gesloten (18u in de winter en 22u in de zomer) omdat dan ook de nog aanwezige stadspoort toeging als beveiliging voor de stad. Er werden concerten en feesten ingericht en stoelen verhuurd. Het politiereglement stipuleerde overigens dat paarden, ezels en geiten er niet binnen mochten en ook spelen met ballen, hoepels of vliegers was er verboden. Een strikt taboe gold eveneens voor dronkaards en prostituées !

Bij het ontmantelen van de stadsmuren (1865) kwam een veel groter terrein vrij en kon aan uitbreiding van het park gedacht worden. Bij beslissing van de gemeenteraad van 28 september 1870 werd een totaalplan van architect Fuchs aangenomen. Dit omvatte een indeling in romantisch engelse stijl met grote vijver (restant van de vestigingsgracht), eiland, bruggetjes, wandelpaden en een diversiteit van plaatseigen flora. Het werd meteen een succesvol element in het toen nog ontwikkelend toerisme.

DE KIOSK.

Regelmatig werd dit park met ingrepen en kunstwerken verruimd en verrijkt. In 1863 reeds was een houten kiosk opgericht waar concerten werden uitgevoerd door de stedelijke harmonie of door een muziekkapel in garnizoen in de stad of uit Brugge afkomstig. Bij een vuurwerk afgestoken in de avond van 14 augustus 1878 in de nabijheid van de kiosk kwam een genster terecht op het strodak van dit gebouw dat volledig in de vlammen opging. Dit voorval had voor gevolg dat men er onmiddellijk aan dacht een nieuwe kiosk in gietijzer op te trekken wat slechts 9 jaar later zou gebeuren. Intussen werd een eenvoudig houten, niet overdekte estrade geplaatst waarop musicerenden konden plaats nemen. Gevolg gevend aan de talrijke klachten van optredende muziekkorpsen besliste de gemeenteraad op 20 april 1885 over te gaan tot het optrekken van een stevige kiosk op gemetste onderbouw. Het ijzeren gebinte van het bovengedeelte werd aangekocht te St. Sauveur-lez-Arras in Frankrijk voor de som van 5500 fr. Op zondag 14 juni 1885 werd deze stemmige muziektent ingehuldigd met een concert gegeven door de harmonie "Euterpe" onder de leiding van dirigent Pierkot.

In 1899 werd de kiosk omgeven door hovingen. Voor de aanleg van de omheining werd gebruik gemaakt van bakstenen en arduin afkomstig van de afbraak van de toenmalige koninklijke stallingen of vroegere kazerne waar het door Alban Chambon ontworpen theatergebouw (1899) zou opgetrokken worden.

Le pont dans le parc Leopold

Ostende

Het luchtbrugje dat de verbinding tussen de Trinkhall en de fontein mogelijk maakte. Afgebroken rond 1960 (kaart van rond 1900)

OOSTENDS WATER EN SPORT

In 1858 was een artesische put aangeboord in de zoektocht naar eigen drinkwatervoorziening. Het water bleek echter ondrinkbaar maar wel geschikt voor geneeskundige doeleinden. Meteen de oorsprong van het lange tijd gerenommeerde oostends mineraal water. Rond die bron werd een "Pavillon Royal" gebouwd, later in "Trinkhall" herdoopt. Het was de bedoeling hier een thermaal instituut te ontwikkelen met mogelijkheid tot mineraal baden. Hevige debatten ontstonden omdat het park zelf hierdoor dreigde te verdwijnen. Wereldoorlog 1 stelde een einde aan de discussies en redde uiteindelijk het park. Met de bouw van de Thermen op een andere plaats (1933) werd de Trinkhall herleid tot een cafetaria met biljartspelen en vóór de oorlog (40-45) kwamen er openbare stortbaden bij. In 1960 werd ook dit typische gebouw afgebroken.

In 1888, ter gelegenheid van een internationale tentoonstelling "Hygiëne en Veiligheid", werden in het park een stenen leeuw en een stenen hert geplaatst. De stenen leeuw bevindt zich nu nog op de restanten van de oorspronkelijke stadsmuur.

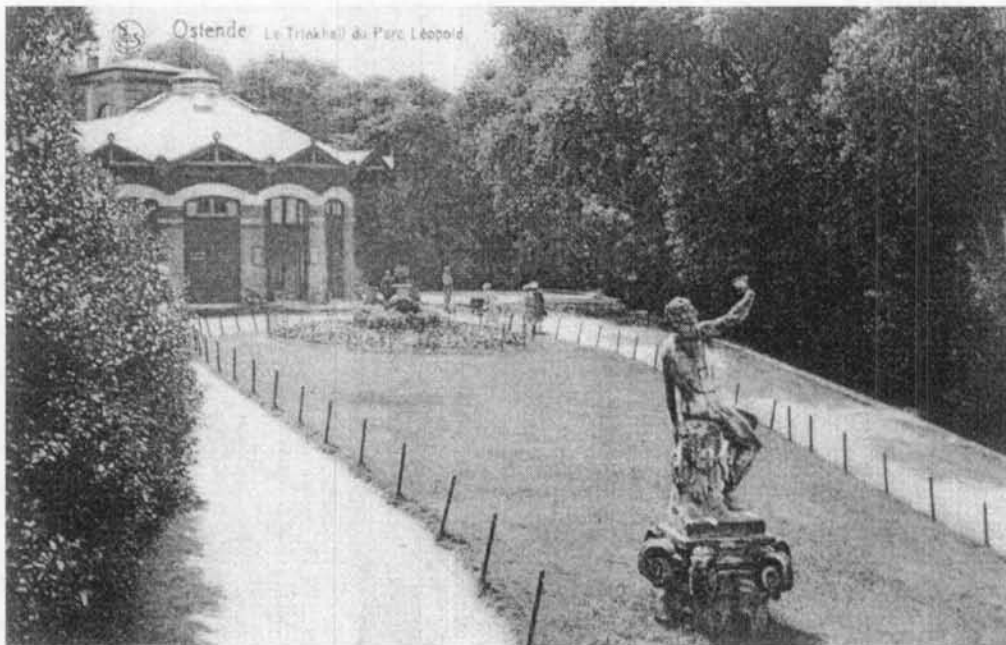
Vanaf 1895 werden speelvelden aangelegd waar thans het minigolf-terrein gelegen is; deze speelvelden omvatten de eerste oostendse tennisterreinen, croquetvelden en volleybalvelden. In de vijver werden vanaf 1905 waterpolo en zwemwedstrijden ingericht en op de open grasvelden kwamen schermoefeningen en damesbalspelen. Soms grepen grote waterfeesten plaats met waterballetten en duikwedstrijden (tot 1930).

OOSTENDSE FIGUREN.

Op 23 september 1923 werd een grote waterfontein (20m hoog) met kleurverlichting ingehuldigd om de pas verwezenlijkte waterverbinding tussen Wallonië en Oostende te vieren. In 1927 krijgt de

Oostendse musicus Edmond Lapon een beeldplakket op een zuiltje tegenaan de grote vijver. Het verdween weldra en werd later bij een ruimbeurt uit het water opgevist; vandaag wordt dit bewaard in het Heemmuseum De Plate. Ook in 1927 werd het authentiek scheepje van ontdekkingsreiziger Stanley in het park geplaatst. In 1932 verhuisde het naar een plaats bij de sluis Demey in de haven, vanwaar het in 1949 naar het Koloniaal museum van Tervuren werd overgebracht; in 1956 werd het aan Kinshasa (Zaïre) uitgeleend vanwaar het nooit meer terug kwam.

In 1930 werd in de hovingen van het Kursaal het borstbeeld van de grote Oostendse kunstschilder James Ensor onthuld in tegenwoordigheid van de meester zelf. Het kwam naderhand in het Leopoldpark terecht maar werd er in 1985 weggenomen en naar het Ensorhuis overgebracht omdat het door de spreekwuitwerpselen te veel werd aangetast. Een afgietsel kreeg wel een plaats ter hoogte van de Koninklijke Galerij op de zeedijk waar het weldra moest wijken voor het standbeeld van Koning Boudewijn en hernieuwde dan maar het parkverblijf van zijn voorganger. In dezelfde jaren dertig werd een gedenksteen van de in Oostende geboren (1862 – zelfde geboortedatum van het park) Jules Malfeyt, vice-gouverneur van Belgisch Congo onder Leopold II, in de hovingen geplaatst.

De “Trinkhall”, alwaar men mineraal water kon drinken en stortbaden nemen, werd gebouwd in 1877 en afgebroken rond 1960. Vooraan het Bacchusbeeld, de god van de wijn.

HET BLOEMENUURWERK

In 1933 werd voor de eerste maal het bloemenuurwerk, met 12.000 bloemen en elk jaar volgens een actueel thema uitgetekend, aangebracht op de plaats waar nu “Dikke Mathille” is gelegen. Het uurwerk werd begiftigd met een bronzen klok die gegoten werd in 1748 en afkomstig is uit de toren van de oude St. Pieterskerk die in 1898 afbrandde. In 1956 kwamen er ingrijpende veranderingen wegens het aanleggen van een aftakking van de autostrade tot aan het Kursaal (beslissing gemeenteraad 2 december 1955 na verhitte discussies). Het park dat tot tegen het postgebouw reikte, werd hierdoor ruim ingekort en het bloemenuurwerk moest worden verlegd naar de plaats waar het vandaag ligt (1963). De grootse waterfontein, achter het uurwerk gelegen, overleefde die ingreep niet. Op de oorspronkelijke plaats van het bloemenuurwerk kwam het liggende beeld “De Zee”, een meesterwerk van Georges Grard, en zeer vlug door de oostendenaars met de naam “Dikke Mathille” betiteld. Kenmerkend is dat dit zich strekkende beeld op de grens van twee parochies ligt zodat St.-Jozef zich op het hoofd, de armen en de borst kan beroemen terwijl St.-Petrus en Paulus

zich tevreden moet stellen met de buik, de billen en de benen. Eigenlijk een mooi compromis want St. Jozef heeft wel het mooiste deel maar St. Petrus en Paulus bezit toch zeker territoriaal overwicht

Versieringen in het stadspark, die 's avonds werden verlicht. Rechts een Venusbeeld dat men wegens haar naaktheid op een nacht vernielde. In het midden een namaakgondel als rustplaats voor de eenden en links een hert. Dit laatste als herinnering aan een tentoonstelling over hygiëne die in 1888 in het park plaats vond.

RESTAURATIE;

Sinds 1980 werd de nood aangevoeld het door de oorlog en overstroming (1953) aangetaste park terug in zijn vroegere glorie te herstellen. De vijver kreeg een geslaagde ruimbeurt waarbij heel wat verroeste fietsen en ander slukstort werden bovengehaald. Midden de waterplas kwam een waterspuwende vis, heden vervangen door een hoog opspuitende fontein. In 1984 werden de restanten van de oude stadsmuur terug bloot gelegd en de door klimop overgroeide stenen leeuw van takken ontdaan, verguld en van avondverlichting voorzien. Het bloemenuurwerk werd verrijkt met een dagkalender wat vooral bij toeristen bijval geniet gezien de dag van hun verblijf op de vakantiefoto nu bevestigd wordt. Ook pas gehuwden maken er gretig gebruik van om het album van hun huwelijk origineel te dateren. De oude bronzen klok boven het uurwerk werd voorzien van een nieuw slagmechanisme zodat het elk uur terug zijn woordje kon meespreken (ondertussen alweer defect).

In 1985 greep een verfrissende snoeibeurt plaats waardoor meteen de hinderlijke spreuwenplaag aan de straatkant verdween. Een uitgebreide boomplantingsactie door schoolkinderen bracht een verscheiden assortiment van nieuwe en meer ziektebestendige bomen bij. Ook de zanderige paden, bij regenweer steeds in slijkerig moes herschapen, werden verhard om het veilig wandelen in alle omstandigheden mogelijk te maken. De kiosk en de typische bruggetjes werden onder handen genomen en van een nieuwe verflaag voorzien.

Innoverend sinds 1990 is zeker de ontworpen beeldenroute met de bedoeling een link te creëren tussen het ondertussen gefusionneerde stedelijk museum (Wapenplein) en het provinciaal museum voor moderne kunst (Romestraat). Typisch hierbij is dat vooral beroep werd gedaan op standbeelden die elders om allerlei redenen moesten verwijderd worden en in het park een tweede onderkomen vonden: "James Ensor" (De Valeriola – repliek van Duriez) terug van weggeweest en

oorspronkelijk in het prieel vóór het Kursaal, “De Wind” (Bulcke) vanuit het Vuurkruisenplein, “Vier allegorische koppen” (Copers) vanuit een depot in Frankrijk, “Zeemeermin” (Kreitz) vanuit het Feestpaleis, “Ruimtelijke zelfstandigheid” (Holmens) vanaf de Albert I promenade.

Toen het Leopoldpark nog groot was. Een zicht vanop het Postgebouw (circa 1910)

EPILOOG.

In 2011 zal het Leopoldpark 150 jaar bestaan. Het heeft al die tijd de bouwwoede in de stad grotendeels overleefd en als zodanig zijn functie ongeschonden bewaard. Met de jaren werd het wel aangepast aan sommige tijdsgebonden voorkeuren (behalve het minigolf-domein dat te afgesloten ligt en beter zou moeten ingepast worden door bv. de hoge omheining te vervangen door een ringgracht met toegangsbruggetje).

Veel heeft het park ondertussen beleefd: twee oorlogen weerstaan, Oostende onder water doorzwommen, ondergrondse garages aan zijn wortels gevoeld, zilte zeelucht en stormen getrotseerd, een kioskbrand bedwongen, geslaagde en minder gelukkige ingrepen ondergaan, de dreigende boomziekte (olmenziekte) overleefd, voedende biotoop gebleven voor zwemmende, vliegende of kruipende fauna, maar vooral kijkgenot en rust bezorgd aan zoveel generaties wandelaars. De talrijke bezoekers van vandaag blijven architect Fuchs dankbaar om die parel in het midden van de Stad aan Zee !

BRONNEN.

- (1) C. Loontjens: Ostende monumentale et pittoresque, 1^e partie (Ostende; Imprimerie de la Cour).
- (2) V. Foutry: Merkwaardige bladzijden uit de geschiedenis van Oostende (1938).
- (3) C. Vermaut: Oostende onder water - Oostende, 2003 - (Oostendse Historische Publicaties; nr. 10)
- (4) O. Vilain: Den Hof, in: Langs de kateien (1974).
- (5) A. Vandenauweele: Gas, electriciteit en water te Oostende (1981).
- (6) J. Wattelle: Leopoldpark 125 jaar: interne dienstnota (Oostende 1986).
- (7) R. Desnerck & F. Vandenbussche: Oostende binnenste buiten (1987).

- (8) N. Hostyn: Leopold II en Oostende – Antwerpen: VTB. 1984 – (Vlaamse Toeristische Bibliotheek; nr. 287).
- (9) J.G. De Brouwere: Waarom hebben wij nog een park midden in de stad? in: *De Plate*, februari 1991.
- (10) S Ippel: Uit mijn oude doos, in: *De Plate*, maart 1998.
- (11) W. Rabau: Voor Koningin geboren (2000).
- (12) Braet: Beeldhouwwerken in steen: brochure “Steen” (2003).
- (13) E. Smissaert: Het doorsteken van de “autostrade” doorheen het Leopoldpark te Oostende: 1ste helft 1956, in: *Open Monumentendag Oostende 2004* (brochure).
- (14) E.Smissaert: Openbare uurwerken in Oostende, in: *De Plate*, juni 2008.
- (15) Verklarende borden bij diverse standbeelden in de stad (Cultuurdienst Oostende).

EEN STUKJE STRAND VAN OOSTENDE OP HET GRAF VAN HERNI STORCK

door **Patrick VANSLAMBROUCK**

Tien jaar geleden, op 17 september 1999, overleed Henri Storck te Brussel. Na een uitermate actieve carrière als cineast met internationale faam (ten bewijze hiervan de ongeveer 70 films die hij draaide in 60 jaar), koos hij voor een laatste rustplaats op het kerkhof van Elsene te midden van zijn naasten – zijn moeder en zijn eerste echtgenote. Zonder daarbij te vergeten zich een stukje van de biotoop uit zijn Oostendse jeugd toe te eigenen: dat van het strand. Een beeld, zo gegrepen uit zijn “Beelden van Oostende” (1929)”. *Ik zou af en toe best willen ondergedompeld zijn in de oceaan , genieten van de vredige slaap van de dood, dromen van vissen, algen en haarlokken van sirenen* (H. Storck).

HET VOORSPEL TOT HET BELEG VAN OOSTENDE:

Politieke en militaire rol en betekenis van Oostende tijdens de 2^e helft van de 16^e eeuw (deel 5)

door Roger JANSOONE

ZEELAND: "LUCTOR ET EMERGO"

De succesvolle "hit and run actions" van Sir Norris gingen uiteraard ook in Brussel niet ongemerkt voorbij, wel integendeel. Reeds op 22 november 1590 kwam generaal Karel van Mansfeld, zoon van de landvoogd, ijlings naar Brugge om er op het stadhuis met alle betrokken overheden overleg te plegen aangaande mogelijke tegenacties. Hijzelf wilde Oostende geleidelijk insluiten met een binnenring van forten, min of meer parallel met de reeds bestaande gordel van forten ter verdediging van het Brugse Vrije. Die binnenring zou nu van meer offensieve aard zijn, een eerste stap tot de belegering van Oostende. Dat was echter vooralsnog "wishful thinking" want de nodige gelden voor de financiering van dit grootschalig project ontbraken volledig. Bijgevolg bleef het bij "ze dronken een glas, ze p.... een plas en ze lieten de zaak zoals het was".

De nare werkelijkheid was dat niet alleen het Brugse Vrije maar ook Brugge zelf aan het einde van hun krachten waren. De jarenlange terreur en economische oorlogvoering vanuit Oostende had de (voor Oostende) gewenste resultaten bereikt, zelfs enigszins te veel want het moment was aangebroken waarop men de kei het vel niet kan afstropen ... Het Oostends garnizoen was immers voor zijn "bevoorrading" en zijn "zelfvoorziening" in grote mate aangewezen op strooptochten in het hinterland, mede als compensatie voor het nogal veelvuldig uitblijven van (tijdige) betaling van soldij. De Spaanse troepen in de fortengordel omheen Oostende bleven insgelijks vaak verstoken van soldij, waarna zij zich dan maar eveneens gingen "bevoorraden" in het omliggende ... en alzo eigenlijk hetzelfde effect bereikten als de Oostendse "raiders", namelijk de volledige teloorgang van landbouw, handel en bedrijfsleven in grote delen van West-Vlaanderen. De gouverneur van Oostende en de Raadspensionaris in Den Haag zagen ook de vetpot van de "contributies" snel slinken, daar in de "contribuerende" gewesten de "sauvegardes" niet veel meer om het lijf hadden wegens de algemene economische ontwrichting en ontreddeering.

Anderzijds had die benarde economische toestand in het Zuiden een zeer gunstige weerslag in het Noorden, ... of "de een zijn dood is de ander zijn brood!". Vooral Zeeland, de naaste buur van het graafschap Vlaanderen, profiteerde aanzienlijk van deze situatie. Tijdens de periode 1585-1590 groeiden de bevolking en de handel in Middelburg nog sneller dan in het nochtans opbloeiende Amsterdam, en dit vooral dank zij inwijking van (zoals men het nu zou kunnen noemen) "economische asielzoekers" uit Vlaanderen en Brabant. Heel wat Vlaamse ambachtslieden uit de textielsector weken uit naar Middelburg en Vlissingen en vervolgens ook naar Leiden. Door al die toegenomen economische bedrijvigheid begon ook de overzeese handel van Vlissingen en Middelburg flink te groeien. De Staten van Zeeland wensten dan ook allerminst een economisch herstel in het Zuiden. Het gekke van de zaak is evenwel dat Zeeland nadien een economische stagnatie en zelfs achteruitgang zou kennen, niet ingevolge een heropleving in het Zuiden (die er trouwens niet gekomen is) maar heel eenvoudig door de enorme groei van Amsterdam die vrij snel Zeeland en de rest van Holland heeft overvleugeld (overigens in niet geringe mate het werk van ingeweken Vlaamse calvinisten, merendeels uit Antwerpen!).

Uit vrees voor mouterij van zijn eigen troepen, begon gouverneur Norris in mei 1591 de maandelijksse contributies op eigen gezag en voor eigen rekening te innen. Dit lag eigenlijk volledig in de logica van de steeds nijpender omstandigheden waarin ook het Oostends garnizoen moest gaan leven. Uiteraard kwam dit de relaties tussen Norris en de Staten-Generaal niet ten goede, want de enige compensatie voor het gebrek aan Staatsmedezeggenschap in Oostende was precies de opbrengst van die contributies. Sir Norris moest al vlug weer inbinden, ook al omdat men in

Londen het bondgenootschap met Den Haag niet wilde in gevaar brengen. De soldij van de Engelse soldaten werd bijgevolg voortaan op een min of meer regelmatige basis uitgekeerd, maar het feit dat er naast die soldij niet veel meer te versieren of te "organiseren" was, bleef vanzelfsprekend een aanslepende reden tot ongenoegen in het garnizoen van Oostende.

Ofschoon Zeeland een economisch en industrieel kerkhof in Vlaanderen zeker niet ongenegen was, bleef de haven van Brugge toch nog enig belang hebben voor Zeeland wat betreft doorvoerhandel en import van goederen uit Frankrijk en Spanje. Het hoeft dan ook geen verbazing te wekken dat op 21 oktober 1591 het stadsmagistraat van Brugge en de Staten van Zeeland een bilateraal handelsakkoord afsloten, met o.a. een vrijwaringsclausule tegen "vrybuuters te waeter of te lande". Het stemt tot nadenken dat in oorlogstijd twee subalterne overheden van de strijdende partijen een onderling handelsakkoord konden afsluiten! Het waren inderdaad vreemde tijden en vreemde toestanden ... waarbij af en toe het gezond verstand en de goede koophandelsgeest toch de bovenhand haalden! Het was ook kenschetsend voor de absurde en uitzichtloze toestand waarin alle partijen nu beland waren.

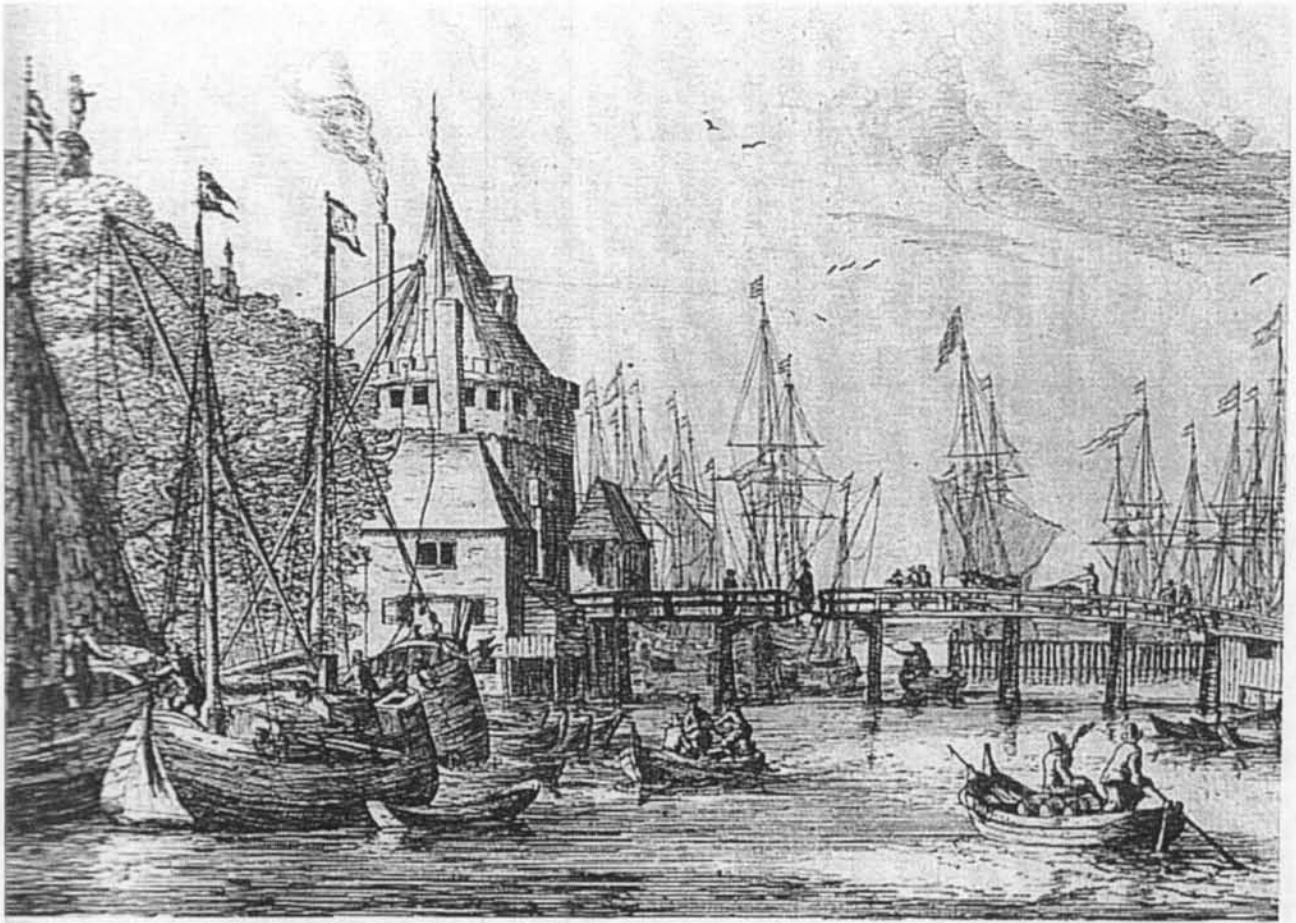
OOSTENDE IN DE AANVAL !

Gouverneur Norris, geconfronteerd met groeiend ongenoegen in eigen rangen, zag al vlug geen andere uitweg dan een "expansie van de contributies", d.i. het aanboren van nieuwe "goudmijntjes" in gewesten die tot dusver niet te lijden hadden van Oostendse strooptochten. Hij liet hierbij in eerste instantie zijn begerig oog vallen op de kasselrijen van Ieper en Oudenaarde. Dat was behoorlijk ver verwijderd van zijn uitvalsbasis, maar, gewoon aan het afleggen van grotere afstanden in Engeland, had hij hiertegen geen bezwaar. Hij wist ook wel dat hij heen en weer kon trekken doorheen een militair niemandsland waarin nog slechts weinig Spaanse aanwezigheid te bespeuren was. Hij liep dus weinig risico te worden afgesneden of omsingeld. En hij begon weldra tot in alle uithoeken zodanig openlijk de plak te zwaaien dat de Staatse belastingontvanger Michiel Everwyn aan Den Haag kon rapporteren dat "seer corts in plaetse van een secrete contributie den vyant gedwonghen sal syn ene generaele ende openbaere toe te staen".

In werkelijkheid zat bijna heel het graafschap Vlaanderen tussen twee vuren. Enerzijds was het centraal bestuur - hierin voortdurend aangespoord door Madrid - een radicale voorstander van het verbod van ieder vorm van contributie (maar kon dit vooralsnog militair niet waar maken!) en anderzijds ondernam gouverneur Norris, hierin gesteund door Londen en Den Haag, voortdurend pogingen om aan steeds meer dorpen en steden contributies op te dringen. Wegens de machteloosheid van het centraal bestuur was men in Vlaanderen uiteraard maar al te graag ertoe geneigd om via een contributie de nodige "sauvegardes" af te kopen, eenvoudig bij gebrek aan enig valabel alternatief. De diverse kasselrijen hadden nu reeds genoeg geweld en plundering moeten incasseren en kozen dus voor de weg van de minste weerstand.

Tegenover de koning van Spanje begon de roekeloze Norris nu echt met vuur te spelen. Hij ondernam steeds meer en verdere aanvallen. Aan Londen en Den Haag vroeg hij een "substantiële" uitbreiding van het garnizoen, liefst met ruitery voor snelle "interventies". Koningin Elisabeth, nooit beroerd om Spanje verder op stang te jagen, stemde hiermede in en zond alvast een kornet ruitery naar Oostende onder bevel van Sir Pouley, een ervaren cavaleriecommandant.

Het aandringen van Norris op het zenden van troepenversterkingen hield ook verband met de hardnekkige geruchten omtrent een nakende Spaanse aanval op Oostende. Die geruchten waren allicht niet gegrond maar werden in elke geval door Norris niet ontkend of tegengesproken. In Den Haag werd er niet veel geloof aan gehecht, maar in Londen zag men dit wel enigszins anders en nam men het zekere voor het onzekere.

Amsterdam ca 1600, een wereldhaven en een financieel centrum in wording

Intussen bleef Norris niet bij de pakken zitten en ondernam hij in 1593 een verrassingsaanval tegen Nieuwpoort, met de bedoeling om nadien door te stoten naar Rijsel en zelfs naar Sint-Omaars. Dit vermetel plan mislukte en zijn woede ging hij dan maar bekoelen door een spoor van vernieling te trekken door de kasselrijen van Kortrijk en Ieper, om vervolgens af te zwenken naar Veurne-Ambacht. Het hoeft geen betoog dat men hierover in Brugge en in Brussel hevig was opgeschrikt. Het zag er naar uit dat de gouverneur van Oostende hard op weg was om gans Vlaanderen te overheersen! De landvoogd zond in allerijl versterkingen in de hoop het tij te keren. Maar ingevolge de gelijktijdige inval van Staatse troepen in het Land van Waas, zag hij niet de kans om zijn krachten te bundelen tegen Norris.

Door die ongelooflijk toegenomen militaire (en bijgevolg ook politieke) rol en betekenis van Oostende, begon de toestand er voor Spanje zeer bedenkelijk uit te zien. En in het buitenland sloeg de koning van Spanje uiteraard een modderfiguur: Spanje, de grootste mogendheid op dat moment, was niet ertoe in staat om, na al die jaren, een kleine vijandelijke enclave op eigen bodem te bedwingen en uit te schakelen! Koningin Elisabeth was hierbij "very pleased" omwille van haar eigen initiatief en overigens "very amused" wegens de smaad en spot die haar aartsvijand werd aangedaan. De intuïtieve en gedurfde zetten die zij plaatste op het internationaal politiek schaakbord, kunnen misschien als typisch "vrouwelijk" gezien worden. Men kan zich in elk geval moeilijk voorstellen dat een (bedachtzame) koning zich ooit hiertoe had laten verleiden. Maar - zoals eerder aangestipt - ze liet zich bewust omringen door mannen van allerlei allooi en motivering (tweederangsfiguren en zogenaamde "gunstelingen") maar die wel, allen samen

genomen, de “dynamische” elementen waren die zij hard nodig had om haar gewaagde politiek door te drukken ...

STEEDS MEER DRUK OP OOSTENDE

Deze verregaande Oostendse provocatie kon vanzelfsprekend niet zonder een krachtdadig antwoord blijven vanuit Madrid. Hier stond immers het prestige van het Spaanse koningshuis op het spel ! Bijgevolg werd generaal Karel van Mansfeld met een strafexpeditie naar het Oostends bolwerk gezonden, en dit met een Spaans leger dat was aangevuld met Duitse Landsknechten, want plots bleek er opnieuw voldoende geld te zijn in de Spaanse schatkist.

In Bredene, recht over Oostende, liet hij een fort bouwen en het fort in Blankenberge, intussen vervallen en verwaarloosd, liet hij terdege herstellen.

In Oostende begon men het gevaar te beseffen en bezon gouverneur Norris zich op passende tegenmaatregelen. Om een verrassingsaanval aan de westkant te voorkomen, liet hij aldaar een bres slaan in de dijk. Maar deze Engelsman was uiteraard geen expert in kunstmatige inundaties (en al evenmin iemand anders in het garnizoen van Oostende) en hij liep nu het risico van een “Oostende oender woater” avant la lettre! De klimatologische en atmosferische omstandigheden op dat ogenblik speelden evenwel in zijn kaart, zodat het wassende water niet verder trok dan de verschansingen.

Intussen had Mansfeld een groot leger van ruim tienduizend man samengetrokken rond Oostende. In de nacht van 20 op 21 oktober 1593 deed hij een eerste aanval, eigenlijk – zoals toen wel meer gebruikelijk – om de zwakke plekken in de vijandelijke verdedigingsgordel op te sporen. De aanval mislukte, maar Mansfeld en zijn stafofficieren waren tevreden over de lessen die hieruit konden getrokken worden. Hij was in ieder geval niet van plan om het daarbij te laten!

Een nogal “curieuze” maar toch interessante bron van inlichtingen in die periode zijn de rapporten die de Staatse belastingontvanger Everwyn plichtsgetrouw regelmatig zond naar Den Haag.

aankomst van een schip uit Nederland

Vanwege een fiscus zou men dit nog niet zo vlug verwachten en als fiscaal ambtenaar hield hij zich trouwens zeer strikt aan het louter innen van belastingen en contributies. Maar toch kan de historicus uit die rapportering veel afleiden over de evolutie van de toenmalige politieke en militaire toestand. Zo wist hij (kennelijk verontrust) in november 1593 te rapporteren dat het Brugse Vrije had ingestemd met een "bede" (een verzoek om financiering via belastingen) ten bedrage van liefst 50.000 gulden per maand, bedoeld om de kosten van een belegering van Oostende te financieren.

In Den Haag had men intussen via spionnen vernomen dat vanuit Duinkerke een eskader van acht fregatten zou worden uitgezonden om over te gaan tot een blokkade van Oostende langs de zee kant. Hierdoor opgeschrikt, zonden de Staten van Zeeland aanvullende troepen en extra-munitie naar Oostende, terwijl ook Koningin Elisabeth troepenversterkingen stuurde.

Maar uiteindelijk was er voor Oostende nog geen echte reden tot ongerustheid. Mansfeld kwam immers tot de conclusie dat hij niet over de nodige middelen beschikte om tot een langdurig en allicht mensen- en materiaalverslindend beleg over te gaan. De aanvals- en belegeringsplannen werden dus weer voor een tijdje opgeborgen en de Spaanse troepen begonnen zich terug te trekken.

(wordt vervolgd)

ILLUSTRATIES

- Amsterdam ca 1600, een wereldhaven en financieel centrum in wording
- aankomst van een schip uit Nederland

* * *

BEZOEKT TOT EN MET 13 SEPTEMBER ONZE PRACHTIGE TENTOONSTELLING

"DE GILLES DER ZEE"

BETREFFENDE DE SQUARE

door **Roger TIMMERMANS**

I. BOUWGRONDPRIJZEN AAN DE SQUARE

De "Square", dat zijn, voor de oudere Oostendenaren althans, de twee pleintjes langs weerszijden de Koninginnelaan, tussen Petit Paris en het Maria-Hendrikapark. Aangelegd ca. 1893, op initiatief van koning Leopold II, kregen ze de naam "square Clémentine" en "square Stéphanie". Nu zijn dit het Prinses Clementinaplein en het Prinses Stefanieplein.

Rondom die pleintjes werd bouwgrond voor villa's voorzien. Daartoe werd het terrein in een zestigtal kavels verdeeld, volgens plan opgemaakt door M. Reynaert, landmeter.

Naargelang de auteurs lopen de prijzen van die percelen sterk uiteen, wat ze nogal ongeloofwaardig doet overkomen. In haar boek "Léopold II Urbaniste" schrijft Liane Ranieri (p. 231) dat in een periode van zes jaar, 1893-1899, de grondprijs zou gestegen zijn van 11fr/m² naar 65fr/m². Een fabelachtige en niet realistische prijsstijging van maar liefst 490,90% in een tijdspanne van zes jaar, voor gronden die slechts mondjesmaat verkopen. Inderdaad, in die zelfde periode werden volgens de auteur amper 19 percelen verkocht. Die beperkte verkoop en het grote aanbod kunnen zo'n geweldige prijsstijging niet verantwoorden. Acht jaar later, in 1907, zou het twintigste perceel verkocht zijn aan 135fr/m². Een nieuwe prijsstijging van maar liefst 107,69% ten opzichte van 1899, voor bouwgrond waar praktisch geen vraag naar was. Spijtig genoeg geeft de auteur niet aan waar ze haar verkoopprijzen vandaan haalt.

Piet Lombaerde, in zijn boek "Leopold II Koning - Bouwheer", verwijst (p. 79) op zijn beurt naar de verkoop van hetzelfde twintigste perceel. Volgens hem zou het verkocht geweest zijn aan 80fr/m². Hoe komen de twee auteurs tot zo'n groot prijsverschil voor hetzelfde stuk bouwgrond? Hier klopt duidelijk iets niet. Verder schrijft P. Lombaerde (p. 95) dat in 1904 de gronden aan de Koninginnelaan en de beide squares verkocht werden aan gemiddeld 20fr/m². Begrijpe wie kan.

Eigenaardig genoeg, na de dood van Leopold II (1909), komt er enigszins schot in de verkoop van de resterende percelen. In de drie daaropvolgende jaren 1910, 1911 en 1912, worden er meer verkocht dan in alle voorgaande jaren samen. Alle loten vinden tenslotte een koper. Al stonden de kopers nog niet te dringen om een perceel te verwerven.

In 1910 worden enkele loten verkocht aan de twee squares. Op 03/04/1911 grijpt de openbare verkoop plaats van de 17 resterende percelen en 1 villa aan de Square Clémentine. Veel kandidaat-kopers komen evenwel niet opdagen. Volgens het verslag opgemaakt op 06/04/1911 door de kantoren van de notarissen Berghman en Faict te Oostende, werden slechts zeven loten verkocht. Het verslag eindigt met de woorden: "les autres lots n'ont pas trouvé amateur". Op 17/06, 10/08 en 17/10/1911 worden nog eens drie loten verkocht. Ten slotte daagt op 03/11/1911, een koopster op voor de zeven resterende loten. Deze koop gebeurde duidelijk met speculatieve bedoelingen. Met haar twee broers, aannemers van bouwwerken, was ze goed geplaatst om er een lucratieve zaak van te maken. Ze liet minstens drie villa's bouwen die ze daarna doorverkocht. Andere percelen werden herverkaveld en opnieuw verkocht. Men zou deze mensen kunnen beschouwen als voorlopers van de huidige bouwpromotoren .

Volgens de officiële overeenkomsten opgemaakt door de Ontvangers van de Domeinen te Oostende, handelend in naam van de Belgische Staat, werden de kavels verkocht aan vaste prijzen. De percelen, palende achteraan aan de Grensstraat, werden verkocht aan 30fr/m². Deze achteraan grenzende aan de Torhoutsesteenweg aan 40fr/m². Waarom dit prijsverschil voor twee tegenover

elkaar liggende terreinen? De meerprijs zou kunnen verklaard worden door de betere oriëntatie. Het terrein begrensd door de Torhoutsesteenweg is oostengericht. Hierdoor zullen de te bouwen villa's van 's morgens vroeg tot in de namiddag kunnen genieten van de zon op hun voorgevel. De voorgevels van de villa's aan de overkant, naar het noorden gericht zijnde, blijven heel die tijd in de schaduw. Slechts in de late namiddag genieten ze nog wat van de zon, als deze reeds naar het westen neigt. Twee percelen aan de Torhoutsesteenweg, hoek vormend met de Grensstraat, die geen zicht hadden op de square Clémentine, werden beschouwd als bouwgrond voor handelspanden en verkocht aan 55fr/m². Ten slotte, de villa, ingesteld aan 8.000 fr, werd door de notarissen Henri Berghman en Jean Faict, op 19/06/1911 verkocht aan 9.600 fr. Wat, bij een oppervlakte van 89,65 m², neerkomt op 107,08fr/m², prijs van de villa inbegrepen.

Bij iedere verkoop werd aan de koper een forfaitair bedrag van 10% op de koopsom aangerekend voor rechten en kosten. Ook voor wat betreft de square Stéphanie werden door de Ontvanger van de Domeinen, op verschillende data, overeenkomsten afgesloten voor de verkoop van meerdere percelen bouwgrond. Op 04/02/1911 werd een lot verkocht aan 30fr/m². Voor een minder gunstig gelegen perceel in de zuidoosthoek van de square Stéphanie en grenzend aan de Koninklijke Stallingen, betaalde de koper slechts 20fr/m² op 24/04/1911. Een ander perceel werd, op 11/05/1912, verkocht aan 27fr/m². Bij openbare verkoop op 11/07/1912, werden een zevental loten verkocht. Hier schommelde de prijs, naargelang de ligging, tussen 22fr/m² en 42fr/m².

Uit wat voorafgaat valt af te leiden dat de verkoop van de villa-gronden aan de twee squares geen onverdeeld succes was. Inderdaad, het duurde 19 jaar, van 1893 tot 1912, vooraleer alle percelen een koper gevonden hadden. De laatste jaren is dan ook nooit sprake geweest van prijzen, zoals deze die aangehaald werden door beide voornoemde auteurs.

NOTARIËLE AANKONDIGINGEN.

Bij openbare verkoop door notaris Faict te Oostende werd, op 20/06/1911, een villa met 286 m² erf, gelegen square Stéphanie 12, ingesteld aan 21.200 fr of 74,12 fr/m² (Le Carillon 24-25/06/1911). Bij openbare verkoop door notaris Van Caillie te Oostende werd de villa Léopold, met mooie tuin, groot 286 m², gelegen square Stéphanie 13, ingesteld aan 18.600fr of 65,03fr/m². (Le Carillon 27-28/08/1911).

Deze lage instelprijzen laten vermoeden dat de uiteindelijke verkoopprijs van de villa's hooguit ca. 100 fr/m² zal bedragen, zoals de villa aan de square Clémentine.

Met dank aan Ivan Van Hyfte die me, voor het samenstellen van dit artikel, inzage gaf in zijn documentatie.

II. SQUAREVARIA

IS EEN SQUARE ALTIJD VIERKANT?

Square = carré = vierkant

In de periode rond 1900 was Frans de dominante voertaal in de administratie, en kregen straten en pleinen uitsluitend franstalige benamingen. Zo ook de twee pleinen langs weerszijden de Koninginnelaan. Het werden "square Clémentine" en "square Stéphanie". Het gebeurt wel meer dat je de opmerking hoort of leest dat square Clémentine een foute benaming zou zijn daar het plein driehoekig is en niet vierkant.

Behalve vierkant geven de Fransen aan het woord "square" nog een tweede betekenis als het gaat om een plein dat voldoet aan welbepaalde normen, ongeacht de vorm.

- SQUARE (en France) - jardin public généralement peu étendu, entouré d'une grille, au milieu d'une place.

Dictionnaire de la langue du XIXe et du XXe siècle.

- SQUARE - jardin entouré d'une grille qui se trouve au milieu d'une place publique. Emile Littré: Dictionnaire de la langue française.

Ook de "Nouveau Petit Larousse Illustré" en de "Dictionnaire Quillet" geven gelijkaardige omschrijvingen.

Brussel telt meerdere pleinen met de naam "square" die een willekeurige vorm hebben. Op het stadsplan van Parijs heeft de "square Gambetta", om maar één voorbeeld te noemen, een langgerekte onregelmatige vorm.

Met een "driehoekige square" Clémentine was dus niks mis. De benaming "square" was correct vermits het plein voldeed aan de franse definitie: een tuin midden een openbaar plein, omringd door hekken.

Als derde in de rij had je ook nog de "square Marie-José", in het centrum, "...sans aucun doute le plus beau square d'Ostende." (1). "Place" was de naam voor alle andere stadspleinen. Zo had je Place d'Armes, Place Léopold I, Place de l'Ancienne Minque, Place Vander Sweep (nu Ernest Feysplein), enz.

HUISNUMMERS - 1

Huisnummers kunnen belangrijk zijn voor wie een vastgoed wil lokaliseren of om eventueel te weten waar indertijd een bepaald persoon gewoond heeft. Hier dient echter rekening gehouden te worden met het feit dat, in de loop der jaren, de huisnummers aan beide pleinen gewijzigd werden. Oorspronkelijk hadden beide squares elk een afzonderlijke reeks opeenvolgende nummers: 1, 2, 3, 4, 5 ...Gedurende of onmiddellijk na de eerste wereldoorlog kwam daar verandering in. Square Stéphanie kreeg de onpare nummers: 1, 3, 5...terwijl Square Clémentine de pare nummers: 2, 4, 6...toegewezen kreeg. Zo is het nu nog altijd.

HUISNUMMERS - 2

De oorspronkelijke gevelrij aan de Torhoutsesteenweg, vanaf de Koninginnelaan tot vier huizen vóór de Grensstraat, werd oorspronkelijk gevormd door de achtergevels van de villa's aan het Prinses Clementinaplein, en hadden geen huisnummer. De Torhoutsesteenweg evolueerde echter tot een meer commerciële straat. De achterhuizen van de villa's werden vernieuwd of verbouwd tot handelspanden. Het probleem was dat deze winkels geen huisnummer hadden. Nieuwe nummers dienden dus ingepast te worden in de reeds bestaande reeks. Om niet alle nummers tot aan Stene te hoeven wijzigen, werd geopteerd voor een andere oplossing. Een tiental zaken kreeg het huisnummer 88 gevolgd door een letter. Het hoekhuis werd 88B, gevolgd door 88C, 88D en zoverder tot 88J. Daarop volgde nummer 90 tot 90G. Dan 92, 94, 96 en 98 voor het hoekhuis aan de Grensstraat. Zo konden de daaropvolgende huizen hun nummer behouden, (zie kadasterplan).

In de Grensstraat hebben de achtergevels van de villa's aan het Prinses Clementinaplein nog steeds geen huisnummers.

NOTARIS JEAN FRANÇOIS FAICT

Een van de indertijd belangrijkste bewoners aan de square Stéphanie was ongetwijfeld notaris Jean François FAICT. (°Leffinge 06/06/1854 +Oostende 15/11/1929). Aanvankelijk begonnen als notaris in Oudenburg, trad hij in het huwelijk met Henriette VERREBOUT (°1864 +1888) die op 24-jarige leeftijd overleed. Zijn tweede echtgenote werd de 18 jaar jongere Marie Melanie VAV VYVE (°Oudenburg 05/03/1872 +Gistel 06/02/1951) (rusthuis).

Uit dit huwelijk werden drie kinderen geboren in Oudenburg: Madeleine °1893, Marie °1898, en Jean Joseph °1903.

Omstreeks deze periode kwam het gezin zich vestigen te Oostende aan de Sint-Petersburgstraat, nr 10, (nu Leon Spilliaertstraat) en betrok er een statige herenwoning, Villa Eugène(2) (3). Notaris Faict had er ook zijn studie.

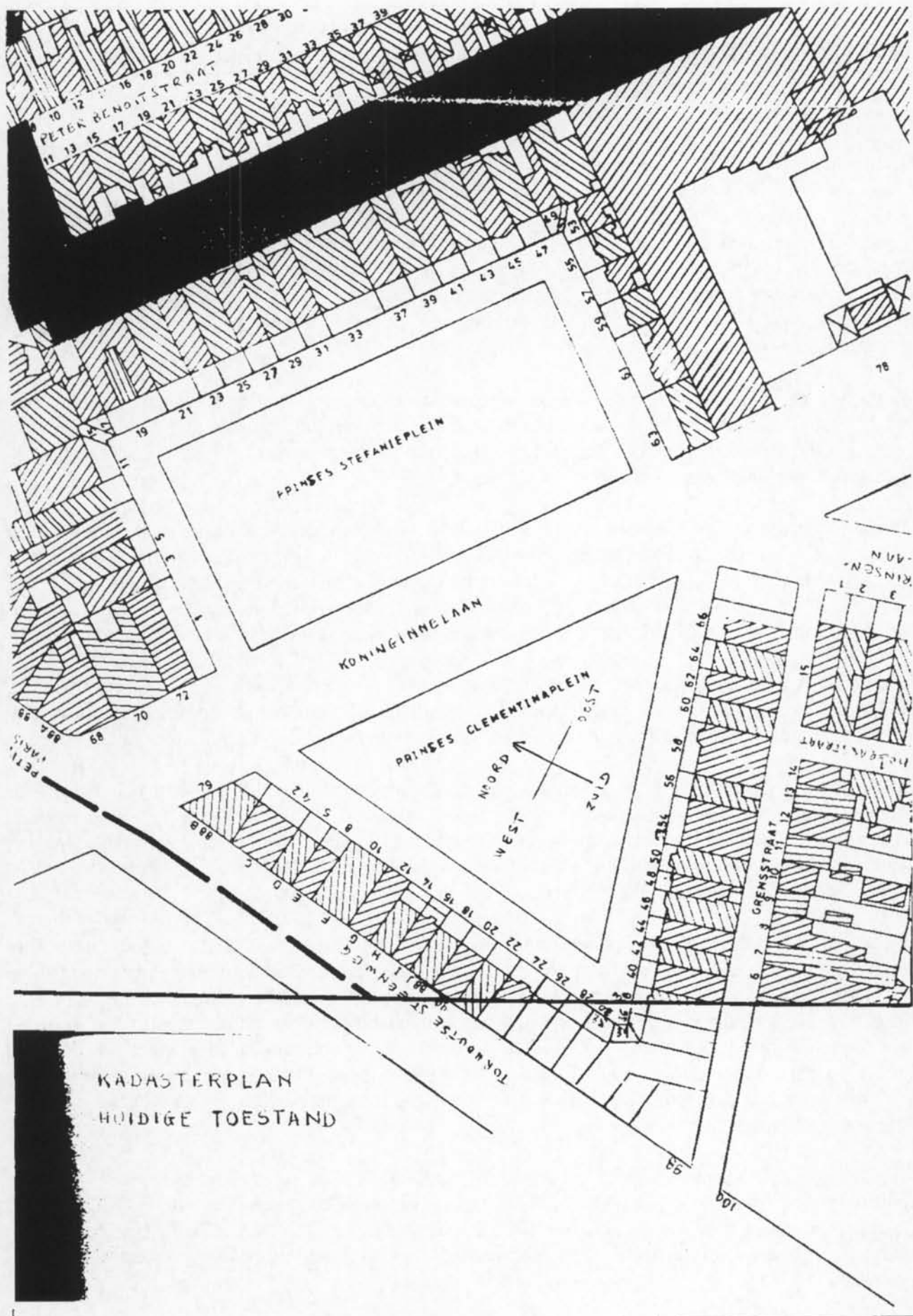
Enkele jaren later, in 1909, verhuizen ze het privégedeelte naar de square Stéphanie, nr 14 Villa Raymond (4). Het notariaat blijft op zijn oorspronkelijke plaats. Het wijzigen van de huisnummers brengt mee dat het huisnummer 14 verandert in nr. 29. Het is één van de vier nog overblijvende villa's (bouwjaar 1897) uit de beginperiode van de square Stéphanie, en wordt thans bewoond door Dr. Rombaut en zijn gezin (5).

Samen met notaris Henri Louis Berghman (°0ekene 18/03/1854 +0ostende 18/10/1919) (6), vertrouwenspersoon van koning Leopold II, verkocht notaris Jean Faict, in naam van de Koninklijke Schenking, een groot gedeelte van de bouwpercelen aan de twee squares.

Zijn notariaat had een heel goede naam in Oostende en omliggende. Gedurende vele jaren was hij voorzitter van de Kamer van Notarissen van het arrondissement. Notaris Faict was een sympathiek figuur en goed gekend in de turfmiddens, was ridder in de Orde van Leopold en drager van de Orde van Sint-Gregorius de Grote. Jean François Faict overleed thuis op 75 jarige leeftijd aan de gevolgen van een hartstilstand. De begrafenisplechtigheid, bijgewoond door talrijke prominente personen, had plaats in de St Jozefskerk. Hij werd begraven in de familiegrafkelder in Oudenburg. (7).

VERWIJZINGEN

- (1) C. Loontjens: Oostende monumentale et pittoresque, p. 178.
- (2) Bouwen door de eeuwen heen: inventaris van het bouwkundig erfgoed – deel 1A, p. 263.
- (3) C. Loontjens: O.C., p. 246.
- (4) Bouwen door de eeuwen heen: inventaris (...) – Deel 1B, p. 381.
- (5) J.B. Dreesen: Een toekomst voor ons verleden: merkwaardige gebouwen te Oostende, in: De Plate; 1978, p. 69-69.
- (6) I. Van Hyfte: Henri-Louis Berghman, vriend en notaris van de koning, in: De Plate; april 2007, p. 106-108.
- (7) Le Carillon; 16/11/1929 en 20/11/1929.

Ex-Libris: "Over vrijbuiters en quaetdoenders"
een boek over terreur op het Vlaamse platteland, eind 16de eeuw

door Ivan VAN HYFTE

De historicus Tim PICEU heeft met dit werk een prestatie neergezet die, vanuit zijn historische context en zijn "Oostendse" duiding, een vermelding in ons tijdschrift waard is.

In deze pas verschenen studie (2008) bij Uitgeverij Davidsfonds (Leuven) neemt hij ons mee op strooptocht in Vlaanderen, dat toen op het einde van de 16de eeuw door Oostende en Sluis gegijzeld werd. De hoofdpersonages zijn vrijbuiters die ongestraft roofden, vee stalen, moordden, plunderden en verkrachtten. Het resultaat van al dit bestiale en criminele laat zich zo raden bij de plattelandsbevolking...

Wie waren eigenlijk die "vrijbuiters"? De historische bronnen benoemden hen vaak met de naam van hun uitvalsbasis: "Oostendenaers, Slusenaers, die van Vlissinghe of di van Axele". Bepaald geen koorknepen die boeren beroofden, rijke dorpelingen tegen losgeld ontvoerden of voedseltransporten plunderden.

Over die "quaetdoenders" hebben al heel wat historici zich gebogen, maar nog nooit is onderzoek verricht naar de organisatie van en achtergronden bij de vrijbuitery. Met enige fierheid lees ik dat pionierswerk hieromtrent werd geleverd door onze Oostendse historicus Edward VLIETINCK, die 40 bladzijden lang, met veel pathos de terreur, die Oostendse vrijbuiters zaaiden, beschrijft. "Het oude Oostende" schrijft PICEU "... is sindsdien niet meer geëvenaard..." Graag genoteerd.

Inderdaad, over die complexe periode tussen de opstand (1584) en het Beleg (1601) is niet zoveel te vinden in onze plaatselijke, wetenschappelijke biografieën. De auteur bezorgt ons hierop een vlot leesbare aanvulling met documenten uit Belgische, Nederlandse archieven, bibliotheken en musea.

De onzen - zo gaan we ze maar noemen - waren niet altijd solcaten die in dienst waren van het Staatse leger (wat historici tot hier toe aannamen) maar Vlamingen die de erbarmelijke levensomstandigheden in hun dorp of stad ontvluchtten, alles kwijt geraakt waren door de ineensstorting van de economie en hoopvol een vooruitzicht hadden op soldij en buit, met als geografische achtergrond Het Brugse Vrije.

In 1583 begint FARNESE aan de herovering van Vlaanderen. Brugge verzoent zich, Gent moet zijn koppigheid met een hard vredesverdrag bekopen, maar Oostende en Sluis willen niet meestappen en hun garnizoenssoldaten beginnen aan hun vrijbuiteryactiviteiten, wat het economisch leven in Het Vrije nóg diepgaander ontwricht. Zo moest de Duinenabdij die grond verpachtte aan boeren, pachtovereenkomsten opstellen op maat van de Oostendse plunderingen. Hoe meer schade, hoe lager de pachtsommen. De "Vlaamsche Kronijk" noemt onze stad "dat uvalligh nest ende roofcot van Oosthende"; andere bronnen spreken van "grypvogels" en "springhanen". Beeldrijke taal met een besmeurd imago!

Wie de beklievende reeks gravures van Jacques CALLOT, "Les misères et malheurs de la guerre" kent, begrijpt tenvolle wat het betekent: gevangenen nemen. Een geschokte arbeider vluchtte uit Oostende omdat hij niet langer de gruwelen kan aanzien als "...zommetghe de kele afghesneden, andre ghehanghen, andre in dycken ghesmeten, met stokken zo onder twater ghehouden totterdood..." (p. 76).

Of het roven van vee; Oostendenaars verkochten soms hun vangst aan dezelfde boeren die ze eerder hadden beroofd. Of het overvallen van konvooien; in december 1584 brachten "...den rebellen van Oosthende 22 waghē - peerden om, latende de zelve doot ligghen in de straten...". Over de barbaarse moordpartijen wil ik hier niet uitweiden.

Zelfs pogingen van Karel van Mansfeld en koninklijk bevelhebber LA MOTTE om de rebelse stad in te nemen, mislukten. Oostende was gewoon te sterk. Merkwaardig is dan weer dat vanaf 1590 de Oostendse "grypvogels" vleugellam leken geworden te zijn. Waar was plots dat brutaal Oostends geweld dat voor kort de veestapel van hele dorpen naar haar uitvalsbasis dreef? Auteur PICEU is de mening toegedaan dat door een maandelijks betaling van de Vlaamse dorpen, een contributieheffing, de vrijbuitērij omzeggens verdween. Het Vrije kocht daarmee vrijstelling van rooftochten door vrijbuitērs af. Over deze contributies wijdt de auteur zeer uitvoerig uit (p. 99-184). Nogal moeilijk van materie, maar lezerswaard, al was het maar om de Oostendse context die met heel wat realia belicht wordt.

Met de gekende items als de fortengordel, Den Tocht in Vlaenderen, Het Beleg en de val van Sluis eindigt deze fel afgeslankte versie van PICEU's licentiaatsverhandeling. Alvast een aanrader of een laat nieuwjaarscadeau dat op de Ostendiana-boekenplank zeker niet zou misstaan.

* * *

KENT U ONZE VERNIEUWDE WEBSITE AL?

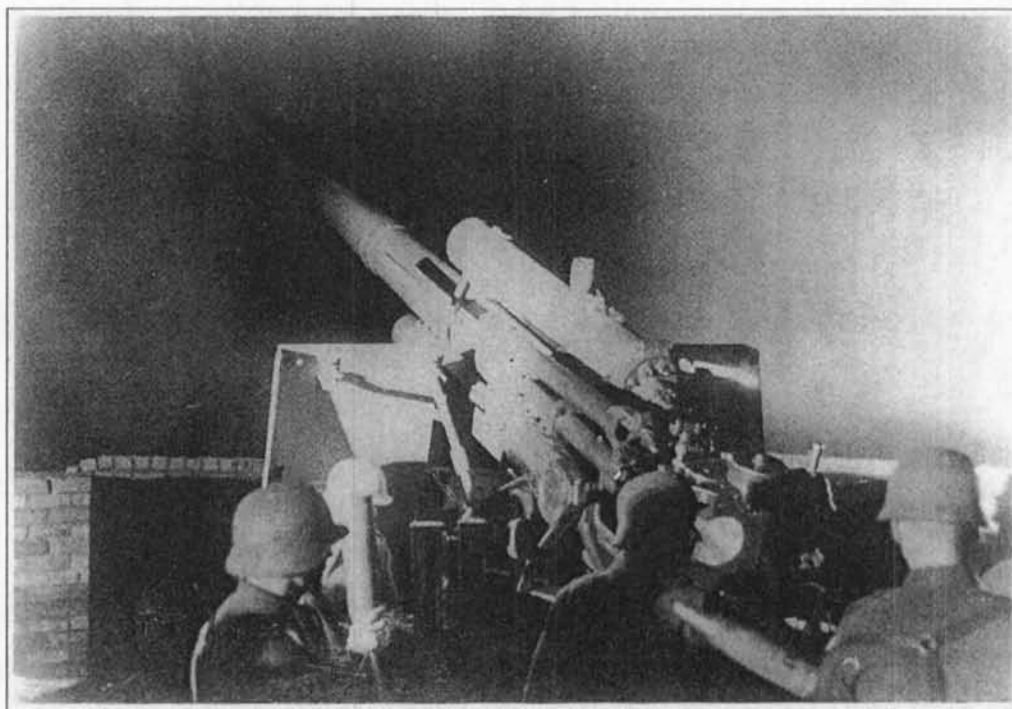
SURF NAAR: WWW.DEPLATE.BE

door Rudolf Weise

Opgedragen aan de bevolking van de Vuurtorenwijk.

10 MEI 1940 - OORLOG

Op 10 mei 1940 om 04.25u breekt voor ons land de IIe Wereldoorlog uit. Zonder oorlogsverklaring bombardeert en mitrilleert een sterke Duitse 'Luftwaffe' vliegvelden, stations en spoorwegverbindingen, havens, bruggen en communicatiecentra. Ons leger is volledig verrast. Reeds vanaf de eerste minuut had de Duitse luchtmacht een overweldigende overmacht. De helft van de Belgische luchstrijdkrachten wordt vernietigd op de grond. Op 11 mei worden negen *Fairey Battles*, elk drager van acht bommen van 50kg (!?), ingezet om alsnog de bruggen van Vroenhoven en Veldwezelt, die ongeschonden in Duitse handen vielen, te vernietigen. Beide bruggen bestaan uit gewapend beton. Ze worden geëscorteerd door zes *Gloster Gladiator* jachtvliegtuigen. Een zelfmoordopdracht. Zes *Fairey Battles* en vier *Gloster Gladiators* werden door Duitse FLAK en *Messerschmidt ME109* jachtvliegtuigen neergeschoten. Daarna pogen dertien Franse bommenwerpers met jachtescorte en geladen met bommen van 100kg dezelfde opdracht uit te voeren. Ze mislukken. Tenslotte zullen op 12 mei vierentwintig *Blenheims* van de *Royal Airforce* (RAF) er ook niet in slagen de twee bruggen te vernielen. Beide aanvallen leiden tot de bijna volledige vernietiging van de geallieerde escadrilles. De 'Panzerdivisionen' stromen ons land binnen. In een niet te stuiten 'Blitzkrieg' drijft de Duitse invaller Belgische en ter hulp gesnelde Franse en Engelse troepen voor zich uit. Het Belgisch leger en zijn geallieerden vechten onder een luchtruim dat volledig door de Duitse 'Luftwaffe' gedomineerd wordt.

FLAK 88 mm in actie

DE VUURTORENWIJK IN DE BRANDING

Was de oude en verdwenen Vuurtorenwijk in de Ie Wereldoorlog een reeds vaak beschoten en gebombardeerde wijk waar veel slachtoffers vielen, dan onderging haar *alter ego* in de IIe Wereldoorlog hetzelfde lot. De wijk ligt midden een oorlogszone, gekneld tussen haven, duinen en

Spuikom en omringd door luchtafweerbatterijen en militaire steunpunten. Ze is dag en nacht het slachtoffer van hevig afweergeschutvuur. Er vallen duizenden stukken schrapnel. Vijand en vriend droppen er brand- en brisantbommen die haar niet alleen teisteren maar die haar bewoners naast angst en ongemak ook soms dood en vernieling brengen.

1940

In mei 1940 is Oostende een onbeschermd stad. Er staat geen afweergeschut noch is er bij luchtaanvallen tussenkomst van geallieerde of eigen luchtmacht. De *Luftwaffe* heeft hier dus niets te vrezen. Ze kan ongestraft de weerloze stad aanvallen. Het zal echter tot woensdag 15 mei duren eer ze hier voor de eerste maal bombardeert en mitrilleert. Het is het begin van een lange reeks destructieve aanvallen op onze stad en haven waarbij de Kapellestraat, hart van onze stad, en zijn omgeving in een vuurpoel herschapen en zwaar beschadigd worden. De Vuurtorenwijk is bij de eerste slachtoffers. Om 21.15u werpen gevechtsvliegtuigen bommen op het Fort Napoleon. Ook op de broeikassen van de Bepantingsdienst die grote schade oplopen en de *Car Ferry* (Istanbul). Hierbij breken de ruiten in het Visserskwartier en worden sommige huizen beschadigd. De bommen treffen het fort niet maar vallen en ontploffen er dichtbij in het duinzand. Ze veroorzaken er toch heel wat schade. Tengevolge van de luchtdruk worden deuren en vensters uitgerukt. In het museum worden uitstalramen vernield, beelden omgeworpen en afsluitingen stuk geslagen. Boeken met geschiedkundige waarde worden beschadigd door rondvliegende glasscherven. Het museum vertoont na deze aanval een beeld van algehele verwoesting.

De aanval grijpt plaats op een mooie meiavond. Wij staan aan de deur van ons huis, Fortstraat 130, samen met onze burens te babbelen over de oorlog wanneer de vliegtuigen aanvliegen. Bij de eerste bominslagen vluchten we naar binnen. Wanneer ik de voordeur dichtwerp zie ik de flitsen van de ontploffende bommen aan het fort door het deurenstertje. Ik neem snel mijn kleine zus (° 1938) uit haar bedje in de voorplaats. Samen met moeder schuilen we in het keldertje onder de trap. Het is onze eerste oorlogservaring. Het zal spijtig genoeg niet de laatste zijn.

Op dinsdag 21 mei om 18.45u vallen opnieuw talrijke brand-en brisantbommen op de Vuurtorenwijk. Ze komen terecht in de Aimé Liebaert-, Jacob Besage- en Schietbaanstraat en op de Bredensesteenweg. Twee huizen worden door voltreffers vernield. Er vallen voor het eerst ook talrijke slachtoffers.

Worden gedood:

Havermaet Elodie, geboren te Bredene op 20 februari 1893. – Schietbaanstraat, 50.

Neiryneck Mathilde, echtgenote van Louis Vanhoucke, geboren te Oostkerke op 21 juni 1886.- Bredense Steenweg, 20.

Rosseel Flavie, geboren te Blankenberge op 17 september 1890.- Schietbaanstraat, 46.

Rouzée Arthur, geboren te *Swansea* (Engeland) op 21 januari 1916.- Schietbaanstraat, 50.

Schroyen Margriet, geboren te Oostende op 11 augustus 1919. – Schietbaanstraat, 50.

Zwaenepoel Eugenie, geboren te Dudzele op 30 juni 1886.- Bredensesteenweg, 21.

Zwaenepoel Leonie, geboren te Dudzele op 23 december 1882.- Bredensesteenweg, 21.

Van Loo Octavie, geboren te Oostende op 01 mei 1918.- Bredensesteenweg, 20. (Ze overlijdt in het hospitaal aan haar verwondingen).

Worden zwaar gewond:

Bruneel Georgette, Aimé Liebaertstraat,10.

Decock Lisette, Schietbaanstraat, 59.

Dekeyser Albert, Jacob Besagestraat, 53

Dekeyser Marguerite, Jacob Besagestraat, 53.

Despieghelaere Lilianne, Congolaan, 113..

Devriendt Georgette, Jacob Besagestraat, 30.
Devriendt Lucienne, Jacob Besagestraat, 30.
Dewaele Henri, Handzamestraat, 8.
Schroyen Maria, Aimé Liebaertstraat, 10.
Zwaenepoel Albert, Meesstraat 15.
Zwaenepoel Edmond, Meesstraat 15.

Op zaterdag 25 mei, om 14.15u, wordt de wijk opnieuw geteisterd. Een 35-tal *Stuka's JU87* bombarderen in verschillende golven de wijk en haar omgeving. Verschillende gebouwen staan in lichtelaai. Toch kan de Brandweer een ganse rij huizen in de Eduard Hammanstraat redden. Op de Rederijkaai (huidige Henri Baelskaai) branden de gebouwen en benzinetanks van Radia en Cie, *Ostend Stores & Ropeworks* en de *Froid Industriel* (ijsfabriek). De gebouwen van de firma's *Valcke Frères*, Seghers, Lambrechts, Ghys en de *Pêcheries à Vapeur* worden beschadigd. Twee pompiers, adjudant Plovie en Marcel Moermans, slagen erin de drie benzinetanks van Radia en Cie af te sluiten. De gebouwen van de telegrafie (Mr. Dumortier), de Oostendse rederij en Texaco worden eveneens beschadigd door scherfbommen. Ook de Vismijn, de gebouwen en werkhuizen van het Zeewezen lopen beschadiging op. Een stilstaande trein met benzinetanks brandt.

De 27e om 00.30u, vallen opnieuw bommen op de Vuurtorenwijk. In de Thomas Vanloostraat waar de huizen van de families Demeyer, Schockaert, Verbiest en Vieren, reeds beschadigd zijn. Nu worden ook de stadsjongens- en de broederjongensschool zwaar getroffen. Een brisantbom valt aan de achterkant van *Ciné Opex* en slaat er een groot gat in de muur.

De wapenstilstand op dinsdag 28 mei maakt automatisch een einde aan de Duitse luchtaanvallen. Ondertussen is Oostende reeds zwaar gebombardeerd en erg toetgekeld. Er worden 273 woningen volledig vernield, 52 gedeeltelijk, 189 zwaar en 1030 licht beschadigd. Ook vallen er 154 dodelijke militaire- en burgerslachtoffers, waarvan 35 in het militair noodhospitaal '*Hotel de la Plage*' en 24 in de Consciencschool. Onder de 154 slachtoffers zijn er 35 Oostendenaars. Ons historisch stadhuis is vernield. Het brandt volledig uit met verlies van veel onvervangbare documenten en circa 400 kunstwerken. In de bibliotheek verbranden 30000 boeken. Oostende wordt dezelfde dag per vergissing nog eens door de '*Luftwaffe*' gebombardeerd. Daarbij sneuvelen ook 20 à 30 Duitsers. De verantwoordelijkheid voor dit ultiem en deze keer hoofdzakelijk voor de Duitsers nefast bombardement ligt bij het *IV Fliiegerkorps* van de *Ile Luftflotte*. Blijkbaar is deze niet op de hoogte gebracht van de wapenstilstand. Ondertussen wordt Oostende bezet.

Tussen de N34, Koninklijke Baan, en het strand oostelijk van Oostende bakent de bezetter een '*Sperrgebiet*' af. Het omvat ook de Oostendse haven. Dit gebied zal tijdens de ganse oorlog ontoegankelijk zijn voor de bevolking. Alleen diegenen die van de Duitsers toelating bekomen hebben om er te werken worden er toegelaten. Ze krijgen daartoe de nodige papieren.

In de nacht van zondag 07 op maandag 08 juli bombarderen geallieerde vliegtuigen voor de eerste maal onze regio. De Vuurtorenwijk mag weer de spits afbijten. Op verscheidene plaatsen vallen brisant-en brandbommen. Het gesticht Godtschalck, tehuis voor oude vissers en zeelui, wordt met brandbommen bestookt. Meerdere van hen treffen doel. Er valt één slachtoffer. De heer Frans Vandenest, een Bruggeling die te bed ligt, wordt door een brandbom in een brandende toorts herschepen. Deze is doorheen de kamer van een andere kostganger bij hem binnengevallen. Hulp wordt dadelijk geboden. Daarbij onderscheiden politieinspecteur Adriaan Sweetlove en douanebeambte August Ketels zich. In allerijl wordt de zwaar verbrande man naar de kliniek overgebracht. Hij zal er weldra overlijden. Er vallen ook brandbommen op het daartegenover liggende nonnenklooster van het Militair Hospitaal op de hoek van de Godtschalckstraat.

Panorama van de Vuurtoerenwijk

In de nacht van zaterdag 07 op zondag 08 september vallen bommen in het spergebied en rond de Vuurtoerenwijk. Zo ook in de nacht van zondag 08 op maandag 09. In de Thomas Vanloostraat wordt een huis totaal vernield.

In de nacht van woensdag 11 op donderdag 12 september vallen opnieuw brand- en brisantbommen op de wijk. In de Congolaan (huidige Dr. Eduard Moreauxlaan) worden twee huizen van vissersfamilies door brand vernield. De tramlijn wordt stukgegooid ter hoogte van de watertoren. In de nacht van vrijdag 13 op zaterdag 14 vallen bommen in en tussen de Jacob Besagestraat en de Thomas Vanloostraat. Daarbij wordt het huis Thomas Vanloostraat nr.59 en huizen in de onmiddellijke omgeving beschadigd. In de nacht van zondag 15 op maandag 16 regent het bommen op de wijk. De Vismijn en andere nijverheidsinstellingen worden getroffen. Ook het gesticht Godtschalck en de Tilburykaai worden getroffen. Hierbij vallen er gelukkig geen slachtoffers. Op zaterdag 21 worden twintig huizen in de Jacob Besagestraat en in de Voorhavenlaan beschadigd of vernield.

Ondertussen heeft de Duitse FLAK (*Flugabwehrkanone*) boven Oostende en in de Oostendse regio reeds enkele Britse bommenwerpers neergeschoten. In de nacht van maandag 09 op dinsdag 10 september, even na middernacht, stort een tweemotorige *Hampden* bommenwerper van het 50^e RAF-squadron neer op de Spuikomdijk. Het kwam van vliegbasis *Lindholme*. Twee bemanningsleden, de piloot *Flight-Lieutenant* (kapitein) Robert James Reed, 26 jaar en de piloot-bommenrichter *Pilot-Officer* (onderluitenant) Peter William Roylance, verliezen het leven. De boordschutter en de radio-operator die met hun parachute het vliegtuig verlaten hebben, worden krijgsgevangen gemaakt. Het is het eerste vliegtuig dat boven Oostende neergeschoten wordt. In de nacht van woensdag 11 op donderdag 12 september, omstreeks 04.00u, valt een *Wellington* bommenwerper van het 38^e RAF-squadron op de kaai achter het politiebureau aan het Ernest Feysplein (Hazegras) en ontploft. Het kwam van vliegbasis *Marham-Norfolk*. De zes bemanningsleden komen om. Het zijn: *Flying-Officer* (Luitenant) Richard Allen, piloot, *Pilot-Officer* C.T. Dufton 2^e piloot, sergeant Eric James waarnemer, sergeant Charles Mathews schutter, sergeant James Johnstone en staartschutter sergeant Frederic Noakes. In de nacht van zaterdag 07 op zondag 08 december raakt, bij een aanval op het vliegveld van Stene aangeschoten, een

Wellington bommenwerper van het 9^c RAF-squadron telefoonkabels. Het stort om 21.50u neer op de Meiboom waar het toestel het huisje nr.132 raakt. De bewoners blijven ongedeerd. De bemanning komt om. Het zijn: *Flight-Lieutenant* Desmond G.Stanley, 23 jaar, sergeant Robert C.Parker 2^c piloot, sergeant Anthony A.Rogers, 26 jaar, radio-operator, sergeant Joseph A.Crocott, 20 jaar, schutter, sergeant William H.Pontin, 20 jaar, schutter en sergeant John J.Nanson waarnemer. De *Wellington* was opgestegen van vliegbasis *Honington*.

Op zondag 22 september, 's nachts om 03.30u, valt een zware bom in de munitieopslagplaats van de Vismijn. Deze vliegt met een reusachtige dreun in de lucht. Er zijn daar onder meer veel zeemijnen gestockeerd. Door de luchtdruk worden op de Vuurtorenwijk daken, deuren en vensters zwaar beschadigd. In het Militair Hospitaal, waar veel mensen van de Groenendijk en omgeving waaronder mijn grootouders, mezelf, mijn moeder en zusje (vader is nog in krijgsgevangenschap) iedere avond een veilig onderkomen zoeken in de stevige kelders, vliegen er pannen van het dak en breken er ruiten. Het personeel is verder de ganse nacht druk in de weer. Dit laat veronderstellen dat er Duitse slachtoffers zijn. Ook in de nacht van vrijdag 27 op zaterdag 28 vallen bommen op de Vismijn. Er breekt een hevige brand uit.

In de nacht van maandag 07 op dinsdag 08 oktober vallen bommen op de Rederijkaai en de haven met stoffelijke schade tot gevolg. In de avond van dinsdag 05 november treed het afweergeschut in werking om 19.45u, 21.00u en 22.00u. Bommen beschadigen opnieuw het Fort Napoleon in het spergebied en het zeemanstehuis Godtschalck. Ook op de Vuurtorenwijk vallen op 08 november tussen 20.00u en 07.00u 's morgens weer brisantbommen. Ze veroorzaken er andermaal grote schade. Op vrijdag 15 tussen 20.00u en middernacht vallen bommen op de Halve Maan. Op zaterdag 23 vallen tussen 19.30u en 21.30u brand-en brisantbommen in het spergebied.

In de morgen van 10 december vallen brandbommen op de Vismijn, de Werkhuizen van het Zeewezen en op de Groenendijk. Om 22.30u en 23.30u 's avonds valt ook een zware bom op de Vuurtorenwijk in de nabijheid van café Tivoli. Er vallen brandbommen op het nonnenklooster en de kapel in de Stokerstraat die door de nonnetjes in samenwerking met de vrijwilligers van de Passieve Luchtbescherming (LB) geblust worden. Ook in de Thomas Vanloostraat worden een aantal brandbommen spoedig geblust.

Het jaar besluit met een bombardement in de nacht van zaterdag 21 op zondag 22 december 1940 wanneer om 23.30u nog een aantal bommen op de wijk en in het spergebied terecht komen. Het 'stort', een zandige vlakte tussen de Vuurtorenwijk en de Groenendijk, ligt reeds vol met half uitgebrande zilverkleurige vijfzijdige brandbommen. Ze zijn in het zand verstikt en gedoofd. Ze waren oorspronkelijk 80cm lang.

1941

Reeds in de nacht van donderdag 02 op vrijdag 03 januari 1941 vallen weer bommen aan de *yachtclub*, op de Vuurtorenwijk, in het spergebied en rond de *Seenotflughaven* (watervliegplein).

In de nacht van maandag 10 op dinsdag 11 wordt door de *Royal Navy* voor de eerste en enige maal uit zee ingeschoten. Een 40-tal granaten van 38mm vallen in het spergebied en op de Vuurtorenwijk. Eén te ver afgeschoten obus raakt hierbij de linkerbeuk van de St.Antoniuserkerk. Het slaat er een groot gat en vernielt gedeeltelijk het interieur. De kerk is zwaar beschadigd. In de grote, schaars verlichte crypte onder de kerk, ook 'de bunker' genaamd, schuilen op dat ogenblik een 200-tal mensen. Ze komen er gelukkig met de schrik van af. Eén obus valt vóór de kerk op een braakliggend stuk grond tussen de huizen en slaat er een grote put. Opnieuw is er die nacht in het Militair Hospitaal een grote activiteit waar te nemen. 's Anderendaags worden stukken beton en ijzer teruggevonden, tot op de Conterdam en Meiboom.

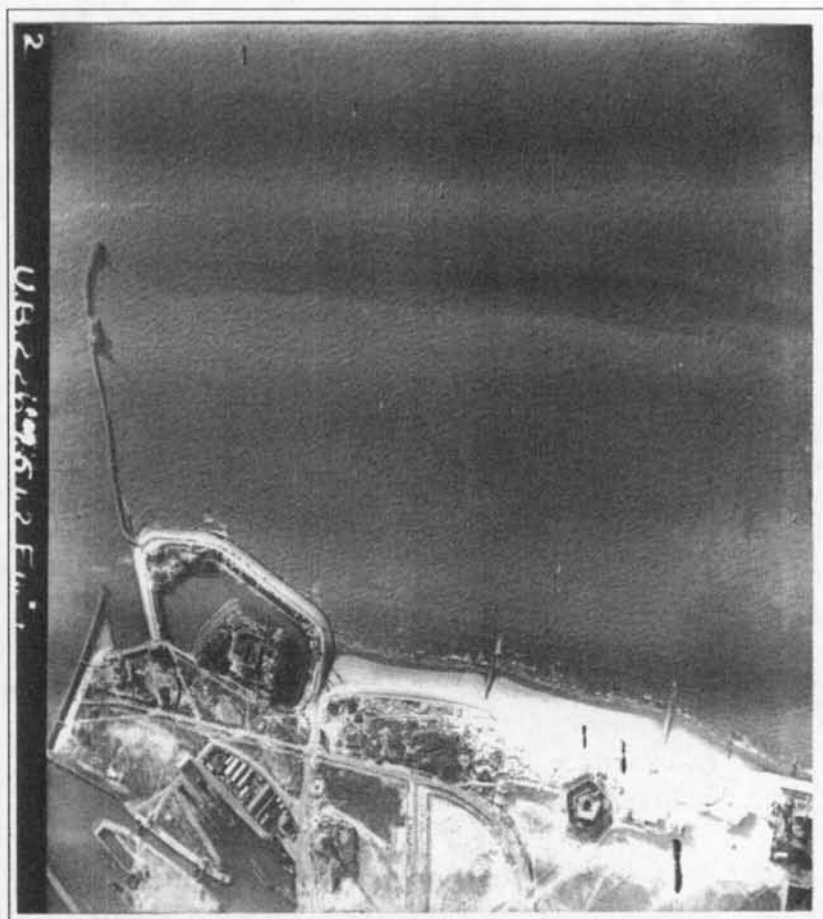
In de nacht van vrijdag 14 op zaterdag 15 vallen bommen in het spergebied van de Vuurtorenwijk en op het watervliegplein in de Spuikom. Gedurende de volgende nachten herhaalt zich dit scenario op de wijk, de haven en in de duinen. Talrijke Duitsers sneuvelen.

Op maandag 10 maart wordt te Oostende de permanente dienst Passieve Luchtbescherming (LB) opgericht. Ze is hoofdzakelijk samengesteld uit vrijwilligers. De heer Milo Devisscher krijgt de leiding. In de nacht van zondag 20 op maandag 21 april om 00.15u vallen weer brandbommen op de Vuurtorenwijk en nabij de watertoren. Ze worden spoedig gedoofd.

Reeds op maandag 21 april wordt de dienst Passieve Luchtbescherming hervormd en uitgebreid. Er wordt nieuw personeel aangeworven en de leiding wordt overgedragen aan de heer Henri Grossé.

In de maand mei krijgen we weer af te rekenen met nachtelijke aanvallen. In de nacht van zaterdag 03 op zondag 04 vallen bommen op het spergebied. In de nacht van dinsdag 06 op woensdag 07 vallen brisantbommen op de wijk. Ook in de nacht van zaterdag 10 op zondag 11. In de nacht van dinsdag 13 op woensdag 14 opnieuw. Er vallen er ook in de omgeving van de *Car-Ferry*.

Op maandag 16 juni om 01.10u vallen brandbommen op de wijk. Twee ervan branden op straat uit. Een derde dringt binnen in een huis in de Eduard Hammanstraat. Een vierde in het huis nr.15 Aimé Liebaertstraat. Ze worden door de bewoners onschadelijk gemaakt.

Bommen over het Fort Napoleon op 07 mei 1942. Bemerkt de drie brisantbommen van 500 pond (227kg) links boven in het beeld, de twee bommen uiterst rechts in beeld en de drie bommen boven het fort. Deze bommen vielen op Sas-Slijkens achter de elektriciteitscentrale en op de aanliggende woonwijk waar men zes dodelijke slachtoffers betreurde. Het bombardement werd uitgevoerd door zes Boston bommenwerpers van het 226^e RAF-squadron van vliegbasis Swanton-Morley. (Zie ook CIRCUS 164 in 'De Plate' van Augustus 1995).

In de nacht van woensdag 25 juni veroorzaken scherfbommen op de wijk weer stoffelijke schade. In de nacht van maandag 07 op dinsdag 08 juli vallen nogmaals bommen in het spergebied en op het Militair Hospitaal. In de nacht van vrijdag 11 op zaterdag 12 om 01.50u vallen bommen in het spergebied. Om 02.50u op en rond de Vismijn. In de nacht van dinsdag 22 op woensdag 23 vallen tussen 00.20u en 00.55u bommen op de wijk die er weer slachtoffers maken. Enkele brisantbommen en talrijke brandbommen vallen ook in het spergebied. Er vallen brandbommen over de ganse lengte van de Congolaan. In het huis Congolaan 257 valt een brandbom door het dak vlak in het gelaat van de heer Henri Jozef Andries die te bed ligt. De man wordt gedood. Zijn vrouw en zoon worden gewond. Ook op het huis nr.48 in de Noord Edestraat en op café Tivoli op de hoek van de Thomas Vanloostraat en de Congolaan komen brandbommen terecht. Ze worden door tussenkomst van de Luchtbescherming (LB) geblust.

Op het huis van de heer Michel D'Hooghe in de Voorhavenlaan nr.55 valt een brisantbom. Ze slaat de volledige voorgevel weg. Mevrouw D'Hooghe-Claereboudt en haar driejarig dochtertje Liliane die in de kelder schuilen, worden gedood. Men heeft tot 06.30u gewerkt om de twee slachtoffers te bergen. De waterleiding was gesprongen en de ondergelopen kelder moest eerst leeggepompt worden. Er vallen nog zeven bommen in een weide langs de Congolaan. Eén valt nabij de tramlijn Oostende-Blankenberge. Er vallen bommen op de huizen Congolaan 61 en 62. Op het achterhuis van weduwe Van Hyfte Noord Edestraat, 43 valt een brisantbom. Een brandbom slaat in bij de heer Victor Vrancken in de Noord Edestraat nr.12. Zijn echtgenote, Lentens Adolphine, zijn zoon Raymond en zijn schoonmoeder Espérence Van de Kebel worden gekwetst en door dokter Vandenweghe uit Bredene-Sas-Slijkens verzorgd. Er vallen ook brandbommen op verschillende andere huizen in de Noord Edestraat. Ze kunnen echter snel geblust worden.

Worden gedood:

Andries Henri Jozef, geboren te Leuven op 4 februari 1897, wonende Congolaan, 257.

Claereboudt Anne, echtgenote D'Hooghe Michel, geboren te Vlamertinge op 29 oktober 1907, wonende Voorhavenlaan, 55.

D'Hooghe Liliane, geboren te Oostende op 14 april 1938, 3 jaar oud, wonende Voorhavenlaan, 55.

Worden gewond:

Lentens Adolphine, geboren te Oostende op 25 september 1900, wonende Noord Edestraat, 12.

D'Hooghe Michel, geboren te Dikkebus op 20 november 1910, wonende Voorhavenlaan, 55.

Van de Kebel Espérence, wonende Noord Edestraat, 12.

Van Praet Elisa, geboren te Ledeberg op 8 mei 1901, wonende Congolaan, 257.

Vrancken Raymond, geboren te Oostende op 15 februari 1922, wonende Noord Edestraat, 12.

De maand augustus verloopt in het algemeen rustig. In de nacht van zondag 31 augustus op maandag 01 september om middernacht vallen echter alweer bommen tussen het Fort Napoleon en het Militair Hospitaal. De volgende nacht, van maandag 01 op dinsdag 02 september en in de nacht van zaterdag 20 op zondag 21 september vallen brisant-en brandbommen in het spergebied van de Vuurtorenwijk. In de nacht van vrijdag 10 op zaterdag 11 oktober vallen bommen op de wijk en rond het militair hospitaal zonder schade aan te richten.

Op maandag 27 Oktober 1941 te 09.25 u. overvliegen acht Britse *Hurricane* jager-bommenwerpers van het 615e RAF-squadron, opgestegen van vliegbasis *Manston*, in scheervlucht de stad. Met hun boordwapens bestoken zeven ervan binnenlanders op het kanaal Brugge-Oostende, de UCB-Zandvoorde waar een gasketel in brand geschoten wordt, de werkhuizen van Béliard en Crighton, terwijl de *Seenotflughaven* insgelijks hun bezoek krijgt. De achtste *Hurricane* gepiloteerd door *Flying-Officer* Claude.P. Strickland die zich van zijn escadrille afgezonderd heeft wordt, terwijl hij een lange tram met Duitse militairen mitrilleert ter hoogte van de Koerslaan te Bredene, getroffen door licht afweergeschut van de Flakberg. Hij raakt met zijn vleugel een trampaal en stort neer in de

duinen ter hoogte van Bredene-Hippodroom. De piloot verliest het leven en wordt begraven te Bredene-Dorp naast de kerk waar hij heden nog rust.

Ik sta in het bureel van onze schooldirecteur, de heer M.Savonie, voor het ontvangen van een beloning wanneer de aanval begint en men plots hevige begint te schieten. Een paar vrouwen stormen gillend het schoolgebouw binnen: 'De Engelsen vallen het watervliegplein aan!'. Er is een hels lawaai van afweergeschut en laag vliegende, mitrillerende vliegtuigen. Twee, op de Spuikom afgemeerde, *Heinkel HE59* vliegtuigen gaan na beschieting gedeeltelijk in vlammen op. Een vliegtuig dat op de dijkhelling getrokken is voor nazicht wordt in flarden geschoten. Een ander in een loods wordt samen met zijn behuizing doorzeefd. Even snel als ze gekomen zijn, zijn ze weer weg. Ik loop vlug tot tegen de Spuikomdijk naast de school. Er is vuurwerk te zien. Vuurpijlen uit de brandende watervliegtuigen vliegen overal in het rond. Op een deel van de Nukkerwijk en te Bredene aan Zee zijn de daken, vensters en deuren van tientallen huizen doorschoten.

Op de watervliegtuigbasis sneuvelt August Helzer *Flieger* geboren op 01-10-1905. Een schildwacht wordt zwaar gekwetst. Op de Blankenbergse tram sneuvelen de matroos Kurt Marzi geboren op 11-12-1923 en Frits Witt geboren op 01-04-1922, *Gefreiter* (korporaal). Ze behoren beiden tot de 18^e *Vorpostenbootflottille* met standplaats te Oostende. Zes andere matrozen worden gekwetst. In de sperzone worden vier arbeiders zwaar- en twee arbeiders licht gewond. Een tweede Engelse sergeant jachtpiloot, Potts, wordt in zijn *Hurricane* om 09.40u, 500m westelijk van het weststaketsel, door FLAK in zee geschoten. Op dinsdag 28 brengt de Engelse 'Daily Express' verslag uit van deze raid (originele tekst):

RAF swoop on Ostend: seaplane base shot up.

Hurricanes, flying to Ostend yesterday through rain, shot up the seaplane base, destroyed two Heinkel 59s at their moorings, blew up a holder and attacked a factory and barges.

The pilots took the seaplane base by surprise. A FREE FRENCH flier silenced two gunposts while an HE 59 on the slipways was damaged. Then two moored seaplanes were hit and a sergeant-pilot reports that he saw one literally disintegrated. The French pilot saw the other on fire. A SOUTH AFRICAN silenced a gunpost next the hangars which was still firing at our men. An AUSTRALIAN pilot shot up the barges and the factory, then silenced another gunpost.

Eén van de aanvallende piloten is de Franse aas Commandant René Mouchotte DFC (*Distinguished Flying Cross*). Op 27 augustus 1943 wordt hij in een luchtgevecht boven St.Omer door een *Focke-Wulf* afgeschoten. Hij valt in zee en spoelt op 03 september aan te Westende. Hij wordt begraven te Middelkerke en in november 1949 overgebracht naar het kerkhof 'Père Lachaise' te Parijs.

In de nacht van vrijdag 07 op zaterdag 08 november vallen bommen op het spergebied en in en om de Spuikom. Het afweergeschut is in werking van 20.35u tot 02.30u. In de nacht van maandag 10 op dinsdag 11 werpt men bommen op de Vuurtorenwijk en de Groenendijk en opnieuw in het spergebied. In de nacht van woensdag 26 op donderdag 27 om 21.00u vallen er brisantbommen ter hoogte van de watertoren van de Vuurtorenwijk en op de tramlijn Oostende-Knokke. De maand eindigt met een bombardement van donderdag 27 op vrijdag 28. Reeds om 07.55u vallen een aantal brandbommen rond het Militair Hospitaal en rond de elektrische centrale. Later ook op de Groenendijk.

Op zondag 07 December cirkelt de *Spitfire* W4711 van het 121e *Eagle squadron Royal Canadian Airforce* boven de stad. Door het afweergeschut getroffen stort het, om 14.45u, neer op het strand te Bredene ter hoogte van het *Hôtel de l'Espérance*. De piloot, *Flying-Officer* Richard Fuller Patterson, een Amerikaan uit *Richmond Virginia*, sneuvelt. Hij wordt te Bredene-dorp bij de kerk begraven. Gedurende de nacht is het afweergeschut niet minder dan zeventien maal in actie. Te 01.40 uur wordt een *Blenheim* bommenwerper van het 82e RAF-squadron opgestegen van vliegbasis *Watton-Norfolk* getroffen. Hij stort brandend neer op het grondgebied van Zandvoorde.

De inzittenden komen om het leven. Het zijn: *Pilot-Officer* Thomas Wilson piloot, sergeant Robert Johnston, 26 jaar, een Australiër en sergeant Frederick C. Hubbard 20 jaar, radiooperator-schutter. Ze worden in Zandvoorde begraven. Het afweergeschut is in werking van middernacht tot 07.37 uur.

Op Donderdag 11 december om 19.50u wordt andermaal een viermotorige *Halifax* bommenwerper van het 35^e RAF-squadron opgestegen van vliegbasis *Linton-on-House* gevangen door zoeklichten en boven de Vuurtorenwijk door het afweergeschut neergehaald. Hij komt brandend in zee terecht rechtover onze vuurtoren. De zevenkoppige bemanning komt om. Het zijn: *Pilot-Officer* H.D. Buckley piloot, *Flight-Sergeant* I.R. Bell waarnemer, sergeant F.W. Cracker radioöperator-schutter, sergeant G.L. Grigg 2^e piloot, sergeant R.W. Kent boordmechaniker, sergeant Laurence William Ketteringham schutter en sergeant M.V. Wakeling radioöperator-schutter. Sergeant Ketteringham (°1920) spoelt op 15 december omstreeks 10.00u aan op het strand te Bredene ter hoogte van Home Astrid. Hij ligt bij de kerk te Bredene-dorp begraven.

Dezelfde dag om 20.48u stort een tweemotorige *Hampden* van het 50^e RAF-squadron opgestegen van vliegbasis *Skellingthorpe* brandend in zee ter hoogte van het Militair Hospitaal. De vierkoppige bemanning sneuvelt. Vóór de *crash* afgeworpen brisantbommen vallen aan de watertoren op de Vuurtorenwijk. Ze beschadigen het wegdek. De tramlijn Oostende-Blankenberge wordt ter hoogte van Congolaan nr.113 stukgegooid. Eén bemanningslid wordt uit zee opgevist en te Oostende binnengebracht. Het is de 20-jarige sergeant-piloot William John Young uit Noord-Rhodesië.

1942

De maand januari verloopt opvallend rustig. Amerika is sedert 07 december 1941, de aanval op *Pearl-Harbour*, nu ook in oorlog met de As-mogendheden. De Amerikaanse luchtmacht zal in de loop van het jaar bij dag tegen Duitsland opereren vanuit Engeland. Na een aantal nachten intens afweergeschut en veel overvliegende vliegtuigen, werpen ze in de nacht van 10 op 11 maart 1942 brisantbommen op het spergebied Vuurtorenwijk. Het afweergeschut is sporadisch in werking tussen 22.20u en 23.45u en van 00.02u tot 01.12u. De 15e om 16.20u wordt te Bredene een jachtvliegtuig een vleugel afgeschoten. Het stort neer op het strand ter hoogte van de Parklaan. De piloot sneuvelt. Op 04 mei in de voormiddag vallen brisantbommen op de Vuurtorenwijk en het spergebied zonder veel schade aan te richten. Op 31 januari wordt de schade aan de onroerende goederen in de stad Oostende, met uitzondering van de sperzone, reeds geschat op 350 miljoen frank.

In de nacht van 14 op 15 april rond 03.35u valt een *Wellington* van het 301^e Poolse RAF-squadron in zee vóór Oostende. Het toestel wordt afgeschoten door het gecombineerd vuur van de batterijen 'Saltzwedel Alt', 'Saltzwedel Neu' en de 'Stabsbatterie MAA 204'. Twee bemanningsleden verdrinken. Het zijn Z.F. Zamoyski 33 jaar en Mieczyslaw Rzemyk. Eerstgenoemde wordt op 24 april uit zee opgevist. De tweede spoelt op 12 juli aan te Middelkerke. Ze worden respectievelijk te Oostende en Middelkerke begraven. Drie anderen springen met hun valscherms. Twee ervan worden op het vliegplein van Raversijde gevangen genomen. Duitse troepen spoorden de derde op.

Op 27 april om 14.45u wordt een tweemotorige Boston bommenwerper van het 226^e RAF-squadron opgestegen van vliegbasis *Swanton-Morley* door de FLAK zwaar getroffen ter hoogte van zijn achterste geschutpost aan bakboordzijde. Het vliegtuig maakt een geslaagde buiklanding op een veld te Stene aan de 'Kromme elleboog'. De 19-jarige piloot *Warrant Officer* (Adjutant) William 'Billy' Keech († 15 sep 1996), een Canadees, wordt licht gekwetst. Zijn Canadese waarnemer springt met zijn parachute en landt ongedeerd op het vliegplein van Raversijde waar hij krijgsgevangen gemaakt wordt. Zijn staartschutter sergeant Donald Handford, 21 jaar, is door de granaatinslag echter zwaar gewond. Hij wordt door de Duitsers naar het *Marinelazarett* van

St.Idesbald overgebracht waar hij nog dezelfde dag overlijdt. Het vliegtuig maakt deel uit van een formatie van zes die als opdracht heeft de elektriciteitscentrale van Bredene-Oostende te bombarderen. Deze opdracht mislukt. Sergeant Handford ligt te Oostende begraven op het ereperk van het kerkhof Stuiverstraat.

Grafteken van slachtoffers van het bombardement van 07 mei 1942 op de elektriciteitscentrale van Bredene-Oostende.

In de maand mei komen iedere avond en nacht vliegtuigen over en vuurt het afweergeschut. Op 07 mei in de late namiddag bombarderen zes Bostonbommenwerpers van het 226^e squadron de elektriciteitscentrale van Bredene-Oostende. Ze treffen de centrale niet maar het gros van hun bommen komt op de woonwijk Sas-Slykens terecht waar ze slachtoffers maken. (voor een verslag van dit bombardement verwijs ik naar 'Circus 164' in 'De Plate' van augustus 1995).

Op 01 juni sneuvelt de Vlaamse piloot Georges Livijns, een Wevelgemnaar, van het 350th Belgian squadron RAF. Na een *Circus*-operatie op Brugge en een luchtgevecht met twintig *Focke-Wulfs*, waarschijnlijk van *Jagdgeschwader JG26*, wordt zijn *Spitfire* samen met die van zijn vriend R.Hansez vóór Oostende vermist. Een derde Belgische piloot, R.Laumans, wordt om 15.00u vóór Oostende in zee geschoten. Hij wordt door de Duitsers krijgsgevangen gemaakt nadat hij twee dagen en drie nachten in zijn *dinghy* (rubberboot) rondgezwalpt heeft. Een trieste dag voor het Belgisch squadron dat in één dag drie van haar piloten en evenveel jachtvliegtuigen verliest. Het afweergeschut blijft zeer actief. Er wordt gemitrailleerd op banen en kanalen waarbij soms slachtoffers vallen.

We moeten nu tot 29 augustus wachten vooraleer op de wijk weer iets ernstigs gebeurt. Die dag treed het afweergeschut om 11.24u in werking. Het beschiet een escadrille van een twaalfstal bommenwerpers met jachtescorte die over de stad vliegt en zijn lading uitgooit boven het Hazegras en de Vuurtorenwijk. Er vallen bommen op de Voorhavenlaan en in het spergebied. In de Stokerstraat valt een bom naast de zusterschool die schade oploopt. Een tweede bom valt in dezelfde straat tussen de huizen nrs.50 en 54 waarvan het achtergedeelte beschadigd wordt. Ook

vallen enkele brisantbommen naast de stadsschool zonder slachtoffers te maken. Verder vallen er brisantbommen op het havengedeelte bij de Marineschool. Een schip dat daar afgemeerd is, wordt getroffen.

Op 18 september om 16.45u mitrilleren acht jachtvliegtuigen in scheervlucht Duitse versterkingen en geschutposten in de duinen. Vóór Oostende beschieten en zinken ze een voorpostenboot.

De laatste maanden van het jaar verlopen verder zonder bombardementen op de woonwijk. De bevolking wordt alleen bij dag en nacht geplaagd door het alomtegenwoordige Duitse afweergeschut dat permanent laag-of hoog overtrekkende vliegtuigen beschiet. Het regent granaatsplinters. De mensen blijven echter alert. Ze slapen in hun kelders of houden een avondlijke *exodus* naar diverse schuilplaatsen. Men weet nooit wat er zal gebeuren. Iedere dag weer wordt ons grondgebied overvlogen door een menigte vliegtuigen op weg naar Duitsland. 's Nachts worden regelmatig lichtfakkels afgeworpen. Bij dag trekken ze soms cirkels in de lucht zoals ze dikwijls doen boven een doelwit als ze gaan bombarderen. Er wordt nog aangevallen, gemitrailleerd en gebombardeerd in de omgeving. Wanneer is het weer onze beurt?

Op 06 december laten zware inslagen vermoeden dat er bommen gevallen zijn in de haven en het spergebied bij de vuurtoren. Op 08 december om 08.20u worden binnenlanders op het kanaal Oostende-Brugge en in de vaart Plassendale-Nieuwpoort gemitrailleerd door laagvliegende jachtvliegtuigen. Verschillende schepen worden ernstig beschadigd. Een schippersvrouw, Leonie Pellemans, 42 jaar, echtgenote van schipper Oscar Hoffman van de 'Mathilde' uit Anderlecht wordt gedood. Ze is zwaar getroffen in borst en buik, Het wielhuis wordt versplinterd door hoogexplosieve HE 20mm granaten en het schip loopt zware schade op. Dergelijke aanvallen blijven op diverse plaatsen in de omgeving plaatsgrijpen tot 22 december.

Het dagelijks rantsoen schrik stapelt zich langzaam op. Luchtafweer, bommen, mitrilleren, neerstortende vliegtuigen, het is wat van het goede te veel. Veel bewoners verlaten dan ook de wijk en trekken naar veiliger en rustiger oorden.

Wordt vervolgd.

OPENINGSDATA MUSEUM IN 2009

- Elke zaterdag.
- Van 20 december 2008 t/m 04 januari 2009 (gesloten 23 en 25 december 2008 en 01 januari 2009).
- Van 21 februari t/m 01 maart (gesloten 24 februari).
- Van 04 april t/m 19 april (gesloten 07 april en 14 april).
- Van 21 mei t/m 24 mei.
- Van 13 juni t/m 13 september (gesloten elke dinsdag).
- Van 31 oktober t/m 08 november (gesloten 03 november).
- Van 19 december t/m 03 januari 2010 (gesloten 22, 25 en 29 december en 01 januari 2010).

Telkens van 10u tot 12u en van 14u tot 17u

JJK SERVICES

COMPUTER & PRINTSERVICE

Enkel op afspraak

KNOCKAERT Jules

Leembergstraat 11 - 8377 ZUIENKERKE

Tel. & Fax 050/683.081 - GSM 0476/865.901

www.jk-services.be

E-mail : jk.services@telenet.be

Uitvaartverzorging - Funerarium

Jan Nuytten

Het **uitvaartkontra**kt
is de absolute **zekerheid**
dat uw begrafenis of crematie
zal uitgevoerd worden volgens
uw wensen en dat uw familie
achteraf **geen financiële**
beslommeringen heeft

Torhoutsesteenweg 88 (h)
8400 Oostende (Petit Paris)
tel. 059/80.15.53